

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра економічних відносин імені Артура Голікова

Кваліфікаційна магістерська робота

**на тему: «ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ
УКРАЇНИ ТА ОБ'ЄДНАНОЇ РЕСПУБЛІКИ ТАНЗАНІЯ:
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

Виконала:

студентка 2 курсу, групи УОз-61

спеціальності «Міжнародні економічні
відносини»

освітньої програми «Міжнародні
економічні відносини»

другого (магістерського) рівня вищої
освіти

Скляренко Л.М.

Керівник:

д.н. з держ. упр., проф. Резніков В.В.

Рецензент:

Харків - 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 292 – «Міжнародні економічні відносини»
Освітня програма – «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин
імені Артура Голікова
Казакова Н. А.

«_____» _____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Скляренко Любові Максимівній

1. Тема роботи

**Торговельно-економічні відносини України та Об'єднаної Республіки
Танзанія: сучасний стан та перспективи розвитку**

керівник роботи: д.н. з держ.упр., проф. Резніков В.В.

затверджені наказом по університету від 02.02.2023 року № 4002-5/236

2. Строк подання студентом роботи 23.11.2023 р.

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

висвітлити основні поняття торговельно-економічних та міжнародних відносин; розглянути механізми регулювання міжнародної торгівлі; розробити методику дослідження торговельно-економічних відносин між країнами; розглянути співробітництво України з країнами Африки та передумову активізації зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та Танзанією; зробити аналіз розвитку торгівельних та інвестиційних зв'язків між Україною та Танзанією; дослідити зовнішньополітичну співпрацю в економічній сфері України та Танзанії; висвітлити перспективи розвитку зовнішньоекономічного співробітництва

України з країнами Африки як передумова активізації зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та Танзанією; оцінити перспективи конкурентних переваг зовнішньої торгівлі між Україною та Танзанією; визначити перспективи розвитку зовнішньоекономічного співробітництва України та Танзанії.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1.	Теоретико-методичні аспекти торговельно-економічних відносин
2.	Сучасний стан та аналіз торговельно-економічних відносин між Україною і Танзанією
3.	Перспективи розвитку торговельно-економічних відносин між Україною і Танзанією

5. Дата видачі завдання: 01.12.2022

Студентка _____ Любов СКЛЯРЕНКО

Керівник роботи Валерій РЄЗНІКОВ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН.....	8
1.1. Основні поняття торговельно-економічних та міжнародних відносин.....	8
1.2. Механізми регулювання міжнародної торгівлі.....	15
1.3. Методика дослідження торговельно-економічних відносин між країнами.....	20
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА АНАЛІЗ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ І ТАНЗАНІЄЮ.....	26
2.1. Співробітництво з країнами Африки та передумова активізації зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та Танзанією.....	26
2.2. Аналіз розвитку торговельних та інвестиційних зв'язків між Україною та Танзанією.....	42
2.3. Зовнішньополітична співпраця в економічній сфері України та Танзанії.....	54
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ І ТАНЗАНІЄЮ.....	62
3.1. Перспективи розвитку зовнішньоекономічного співробітництва України з країнами Африки як передумова активізації зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та Танзанією.....	62
3.2. Оцінка та перспективи конкурентних переваг зовнішньої торгівлі між Україною та Танзанією.....	68
3.3. Перспективи розвитку зовнішньоекономічного співробітництва України та Танзанії.....	76
ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86
ДОДАТКИ.....	98

ВСТУП

Актуальність дослідження. Повномасштабне вторгнення РФ на територію України посилило необхідність України в налагодженні міцних міжнародних зв'язків. Сільське господарство, яке є ваговою частиною української економіки, може стати основою для партнерства між Україною та країнами-імпортерами продовольства. У цьому контексті все більш важливого значення для України набувають країни Африки й, зокрема, Танзанія.

Актуальність дослідження торговельно-економічних відносин між Україною та Об'єднаною Республікою Танзанія полягає в пошуку нових можливостей для розвитку економічного співпраці. Обидві країни мають великий потенціал у різних галузях, таких як сільське господарство, енергетика, технології та інфраструктура. Зростання взаємозалежності у світовому економічному просторі робить важливим вивчення перспектив обміну товарами і послугами між Україною та Танзанією. Дослідження сучасного стану взаємин може виявити потенційні перешкоди та шляхи покращення співпраці, що сприятиме розвитку економік обох країн та поглибленню дипломатичних відносин. Вивчення торговельно-економічних відносин між Україною та Танзанією в контексті сучасних геополітичних викликів стає ключовим для виявлення нових можливостей співпраці. Аналіз потенціалу обох країн у сільському господарстві, енергетиці та інших галузях може визначити шляхи розвитку, сприяючи не лише економіці, але й поглибленню міжнародних відносин та дипломатії.

Питання, пов'язані з дослідженням торговельно-економічних відносин України та Об'єднаної Республіки Танзанія, розглядали такі науковці як В. Будзяк, О. Будзяк, К. Городнича, Н. Гусєва, Г. Ерман, В. Залізняк, О. Коляда, Г. Кулєшова, Г. Латій, А. Мислицька, О. Мішин, І. Набок, О. Павленко, Г. Салах І. Федун, С. Черемісіна, К. Шиманська і ін.

Проте у вітчизняній дослідницькій літературі досі бракує систематичних

дослід, присвячених аналізу стану та перспектив торговельно-економічних відносин України та Танзанії. Цим обумовлена актуальність даної роботи.

Мета дослідження аналіз сучасного стану торговельно-економічних відносин між Україною та Об'єднаною Республікою Танзанія, а також в ідентифікація можливостей та перспектив розвитку цих відносин.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні завдання:

1. Висвітлити основні поняття торговельно-економічних та міжнародних відносин;
2. Розглянути механізми регулювання міжнародної торгівлі;
3. Розробити методiku дослідження торговельно-економічних відносин між країнами;
4. Розглянути співробітництво України з країнами Африки та передумову активізації зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та Танзанією;
5. Зробити аналіз розвитку торгівельних та інвестиційних зв'язків між Україною та Танзанією;
6. Дослідити зовнішньополітичну співпрацю в економічній сфері України та Танзанії;
7. Висвітлити перспективи розвитку зовнішньоекономічного співробітництва України з країнами Африки як передумова активізації зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та Танзанією;
8. Оцінити перспективи конкурентних переваг зовнішньої торгівлі між Україною та Танзанією;
9. Визначити перспективи розвитку зовнішньоекономічного співробітництва України та Танзанії.

Об'єктом дослідження є розвиток торговельно-економічних відносин України та Об'єднаної Республіки Танзанія.

Предметом дослідження перспективи розвитку торговельно-економічних відносин України та Об'єднаної Республіки Танзанія.

Методологія дослідження включає застосування наступних методів: вибіркового спостереження, дискурсивного аналізу, аналізу та синтезу, дескриптивного.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження були апробовані на Міжнародній науково-практичній конференції.

Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків; 2 додатки, містить 99 сторінок тексту, 6 таблиць, 12 рисунків. Список джерел включає 123 найменування, зокрема 47 електронних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

1.1. Основні поняття торговельно-економічних та міжнародних відносин

Основні поняття торговельно-економічних відносин включають такі поняття як торгівля, інвестиції, експорт, імпорт, тарифи, квоти, двосторонні та багатосторонні та торговельні угоди. У міжнародних відносинах важливі поняття – дипломатія, міжнародна безпека, санкції, глобалізація тощо.

Кожне з цих понять містить інформацію про певний важливий аспект торговельно-економічних та міжнародних відносин, зокрема, торгівля означає обмін товарів та послуг між країнами з метою задоволення їхніх потреб та розвитку економік. Цей процес включає експорт, що передбачає продаж товарів за кордон, і імпорт, що полягає в закупівлі товарів з інших країн. Торгівля, яка є невід'ємною частиною світової економіки, сприяє обміну різноманітними товарами та послугами між країнами. Експорт є способом вивезення товарів для продажу на міжнародному ринку, в той час як імпорт дозволяє країнам забезпечувати свої потреби товарами, які вони не виробляють або виробляють обмежено. Цей обмін сприяє розвитку економік та сприяє взаємному збагаченню учасників [33].

Інвестиції обумовлюють вкладення капіталу в економіку іншої країни з метою отримання прибутку чи забезпечення довгострокового партнерства. Інвестиції включають в себе вкладення фінансових ресурсів у виробництво, проекти, технології чи інші сфери іноземної економіки. Це сприяє розвитку партнерських відносин та обміну інноваціями [39].

Тарифи – це митні збори, які можуть бути застосовані до імпортованих товарів, обмежуючи їхню конкуренцію з внутрішнього ринку. Квоти обмежують обсяг імпорту певних товарів, регулюючи тим самим

взаємовідносини між країнами. Тарифи і квоти визначають ступінь обмеження або стимулювання торгівлі між країнами. Двосторонні та багатосторонні торговельні угоди встановлюють правила і умови обміну товарами та послугами між різними учасниками світового ринку [41].

Двосторонні та багатосторонні торговельні угоди визначають умови співпраці між країнами. Двосторонні угоди укладаються між двома країнами, тоді як багатосторонні, як наприклад, угоди Всесвітньої торговельної організації (ВТО), створюють правила для міжнародної торгівлі, що стосуються багатьох країн [41].

У сфері міжнародних відносин, дипломатія грає ключову роль у врегулюванні конфліктів та встановленні партнерських відносин між країнами. Міжнародна безпека визначає умови збереження миру та стабільності, включаючи участь у міжнародних альянсах і організаціях.

Санкції, в свою чергу, можуть бути застосовані для тиску на країни, які порушують міжнародні стандарти або створюють загрозу безпеці.

Глобалізація, охоплюючи світовий ринок, створює взаємозалежність країн, роблячи їх економіки більш взаємопов'язаними та впливаючи на соціальні, політичні та культурні процеси [41].

Міжнародна безпека та санкції впливають на стабільність світового порядку, а глобалізація об'єднує економіки та ринки, забезпечуючи широкий доступ до ресурсів та можливостей для розвитку.

Міжнародні економічні відносини як поняття економічної науки відображають взаємодію між різними рівнями учасників світового господарства у зв'язку із впровадженням системи міжнародних економічних зв'язків. Ці відносини знаходять своє вираження у функціонуванні, розвитку та вдосконаленні завдяки діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та їхніх об'єктів. Серед суб'єктів Міжнародних економічних відносин можна виокремити окремих підприємців, приватні фірми, державні структури, регіональні угруповання, транснаціональні корпорації та міжнародні організації, такі як МВФ, група Світового банку, СОТ та ОПЕК [49].

Ці суб'єкти взаємодіють, забезпечуючи виконання зовнішньоторговельних операцій, розробку економічної політики та контроль за великомасштабними інвестиційними проектами. Окрім того, вони визначають конкурентоспроможність товарів та послуг на світовому ринку та сприяють передачі передових технологій.

Така взаємодія формує основу для стабільності та розвитку глобальної економіки, де різні суб'єкти виконують ключові ролі в напрямку сприяння міжнародній торгівлі, інвестиціям та регулюванню економічних відносин.

Об'єкти міжнародних економічних відносин включають товари та послуги у зовнішній торгівлі, а також фактори виробництва, такі як праця, капітал, земля, підприємницькі здібності, наука, інформація та екологія. Система послуг формує значну частину ВВП країн, а міжнародне співробітництво допомагає використовувати ці об'єкти для ефективного функціонування світової економіки. Однак існують бар'єри, такі як обмеження на переміщення капіталу та робочої сили. Глобальні проблеми, такі як бідність, екологія та розвиток людського потенціалу, потребують спільних зусиль багатьох країн та міжнародних організацій для ефективного вирішення [51].

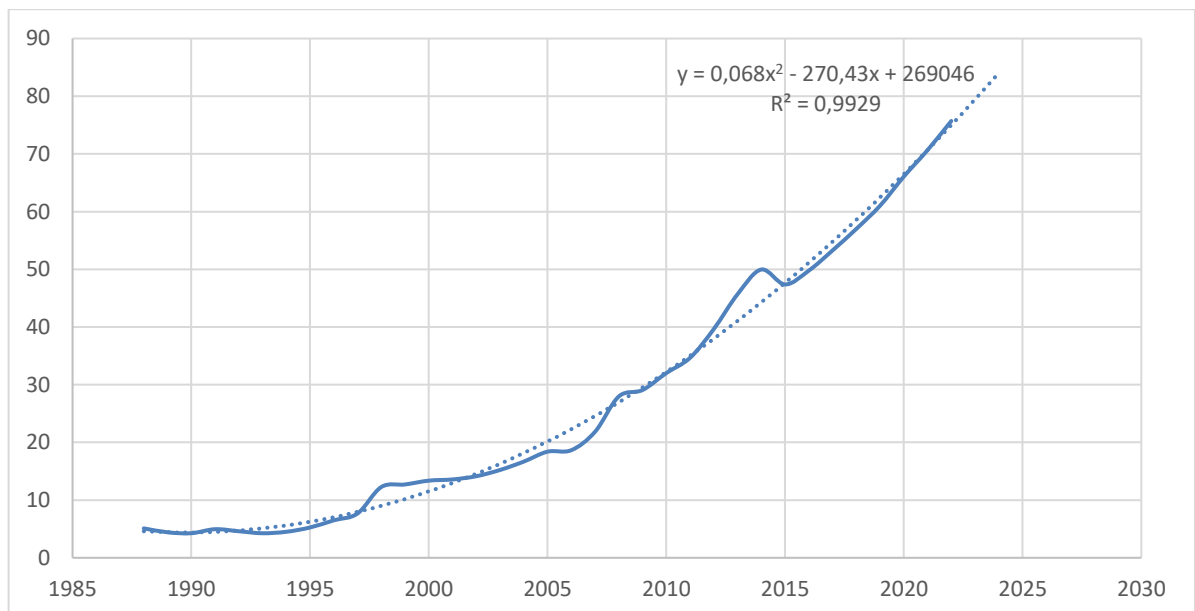

Рис. 1.1. ВВП Танзанії за даними Світового Банку за 1988-2022 рр. у млрд. дол. США

Джерело: складено автором [123].

Для вирішення цих глобальних проблем сучасної цивілізації виникла необхідність у багатосторонньому співробітництві країн та міжнародних організацій. Поглиблення інтернаціоналізації господарського життя та розширення глобальних тенденцій розвитку світової економіки сприяли виникненню складних суперечливостей.

Проблеми, такі як раціональне використання природних ресурсів, забезпечення продовольства, мир і роззброєння, а також розвиток екології та демографії, вимагають не лише обґрунтованих рішень, але й взаємодії на міжнародному рівні. Це створює потребу у відповідних інституціях, які, за участю країн світу, виступають у формі міжнародних економічних організацій.

Такі організації можуть виробляти та підтримувати нормативні рамки, сприяти обміну інформацією та координації зусиль для вирішення глобальних завдань. Тим самим, вони стають важливим інструментом в управлінні міжнародними економічними відносинами та сприяють сталому розвитку світової економіки.

Основною метою таких міжнародних економічних організацій є сприяння спільним інтересам країн у вирішенні проблем, які переймають глобальний характер. При цьому, вони створюють механізми для обговорення та вирішення економічних, екологічних, соціальних та політичних викликів.

Зокрема, міжнародні організації можуть сприяти розробці і впровадженню стандартів щодо ефективного використання природних ресурсів, регулюванню міжнародної торгівлі товарами та послугами, а також сприяти взаємодії у сферах науки та інновацій [50].

Залучення країн до спільних ініціатив також може сприяти підтримці стійкого економічного зростання та вирішенню соціальних проблем. Однак, важливо враховувати інтереси різних країн та забезпечувати справедливий баланс між ними, щоб досягти ефективності та легітимності міжнародних економічних відносин.

У сучасних умовах розвитку міжнародних економічних відносин (МЕВ)

визначаються кількома ключовими тенденціями та факторами. По-перше, це прискорення науково-технічного прогресу, виражене в застосуванні передових технологій у сферах зв'язку, транспорту, глобальній комп'ютеризації економічних відносин. Другий фактор – приріст та постійна міграція населення, що вимагає міжнародної координації у вирішенні конфліктів, пов'язаних з міграційними процесами. Збільшення розриву між багатими та бідними країнами, яке виникає через нерівномірний економічний розвиток і діяльність транснаціональних корпорацій, є ще однією важливою тенденцією. Посилення економічної взаємозалежності країн формує єдиний економічний простір, а роль міжнародних економічних організацій стає все більш вагомим в умовах глобальних викликів. Міжнародні економічні відносини, враховуючи ці фактори, проявляються в активній участі та взаємодії різних суб'єктів, різноманітних форм МЕВ та виникають в контексті становлення світової валютної системи [53].

Треба зазначити, що сучасні міжнародні економічні відносини відзначаються активною взаємодією фізичних та юридичних осіб, різних об'єднань, держав і міжнародних організацій. Це взаємозв'язок різних форм МЕВ, які реалізуються в умовах становлення та розвитку світової валютної системи. Різноманітні відносини, починаючи від міжгалузевого поділу праці і закінчуючи транснаціоналізацією, відзначають різні рівні інтеграції між країнами. Вихід за межі національних економік стає не лише наслідком факторів виробництва, але й безпосереднім результатом самого виробничого процесу, що призводить до активізації факторів мікрорівня міжнародної політики та економіки.

Міжнародні економічні відносини (МЕВ) є однією з форм міжнародних відносин, які опосередковують здійснення інших їх форм. Функціонування, реалізація та розвиток МЕВ визначаються відповідними рівнями. На функціональному рівні МЕВ у світовому господарстві взаємодіють з різними структурними елементами, об'єднуючи їх та виконуючи інтегруючу функцію.

МЕВ виконують ключову роль у забезпеченні оптимального

функціонування світового відтворювального процесу, проявляючись особливо на етапах виробництва та обігу через міжнародні виробничі системи, торговельні операції та коопераційні зв'язки [55].

На територіальному рівні МЄВ можна розглядати еволюцію на різних рівнях, включаючи підприємства, фірми та міждержавні зв'язки на регіональному та світовому рівні. Держава, як представник національних господарських комплексів, грає важливу роль у регулюванні зовнішньоекономічної діяльності та розробці митно-тарифної політики.

Поява регіональних угруповань, таких як ЄС, НАФТА, АСЕАН, сприяє створенню умов для безперешкодного переливу капіталів, робочої сили, товарів і послуг, підтримуючи реалізацію інших форм міжнародних економічних відносин. Міжнародні економічні та фінансово-кредитні організації, такі як МВФ, СОТ та Світовий Банк, грають важливу роль у регулюванні та впливають на господарські зв'язки світового рівня [54].

Розвиток міжнародних економічних відносин з точки зору територіальної ознаки демонструє широкий масштаб світових економічних зв'язків від мікрорівня до глобального. Територіальний підхід відображає процес розширення міжнародних економічних зв'язків між різними суб'єктами господарювання у світовому економічному просторі. Для аналізу розвитку міжнародних економічних відносин на рівні суб'єктів діяльності, важливо розглядати базові носії світових економічних зв'язків, такі як окремі виробники та підприємці. Система зв'язків між первинними ланками національних економік – підприємствами та фірмами – є наступним рівнем еволюції міжнародних економічних відносин. Ці підприємства реалізують систему інтересів мікрорівня через безпосередні виробничі чи торговельно-економічні зв'язки. В результаті зближення національних економік і розширення міжнародного поділу праці утворюються інтеграційні угруповання, що використовують національні ресурси для підняття міжнародних економічних зв'язків на новий рівень. Функції держави як суб'єкта господарювання є важливим рівнем розвитку міжнародних

економічних відносин, де окремі державні структури виступають суб'єктами світових економічних зв'язків, отримуючи відповідний статус. Найвищим рівнем розвитку є співпраця міжнародних економічних організацій з метою подальшого удосконалення системи світових економічних зв'язків. У сучасних умовах міжнародні економічні відносини представляють глобальну систему економічних взаємозалежностей, яка охоплює не лише національні господарства, а й всі їх суб'єкти.

Загалом, ці особливості сучасних міжнародних економічних відносин вказують на їхню складність, міжпов'язаність та постійну динаміку, що вимагає дієвої міжнародної співпраці та координації для вирішення викликів, які виникають у глобальному економічному середовищі.

У світовій торгівлі виділяють такі основні операції (рис. 1.2):

Рис. 1.2 Основні операції в торгівлі

Джерело: складено автором [73].

Основні характеристики експортних угод включають наявність контракту з імпортером, перетин кордону та отримання платежів. Реекспорт передбачає придбання товару за кордоном для подальшого перепродажу без переробки. Умовою є невтручання в товар. Реімпортні угоди включають ввіз раніше вивезених товарів, які не знайшли покупців на зовнішніх ринках. У сучасній міжнародній торгівлі вона залишається ключовим фактором

економічних відносин та рушійною силою виробництва країн і світового господарства [73].

Сучасна міжнародна торгівля виявляє різноманітність за кількома ознаками. Спочатку, вона розподіляється за специфікою предмету, охоплюючи торгівлю товарами – від сировини до промислових та побутових товарів, а також торгівлю послугами. Крім того, вона може бути класифікована за взаємодією суб'єктів, включаючи традиційну, кооперовану, спеціалізовану та зустрічну торгівлю. Нарешті, торгівля поділяється за специфікою регулювання, охоплюючи звичайну, торгівлю за режимом найбільшого сприяння, дискримінаційну та преференційну торгівлю.

Також важливим аспектом є розподіл торгівлі за специфікою регулювання. Звичайна торгівля виникає в умовах відсутності торговельних угод, тоді як торгівля за режимом найбільшого сприяння ґрунтується на взаємних угодах між країнами, що надають певні привілеї щодо митних ставок та інших правил.

Дискримінаційна торгівля виникає через вживання жорстких обмежень, таких як ембарго чи торговельний бойкот, які можуть дискримінувати права торговельного партнера. Нарешті, преференційна торгівля передбачає надання певних пільг у торговельному режимі на взаємній або односторонній основі між державами. Ці різноманітні аспекти визначають динаміку та характер міжнародних економічних відносин у глобальному масштабі.

Отже, ці аспекти міжнародної торгівлі визначають її комплексний характер та взаємодію між різними країнами. Суттєвою є специфіка предмету торгівлі, яка охоплює не лише матеріальні товари, але й різноманітні послуги. З ростом глобалізації та збільшенням обсягів міжнародної торгівлі стає важливим розуміння різних підходів до торгівлі, а також необхідність розвитку ефективних міжнародних торговельних відносин для сприяння сталому економічному зростанню.

1.2. Механізми регулювання міжнародної торгівлі

У сучасний період глобалізація активно сприяє швидкому розвитку виробничих сил, прогресу у науці та техніці, а також збільшенню інтенсивності взаємодії між економіками країн. Ринок виступає ключовим стимулятором світового виробництва, науково-технічного прогресу і всієї системи міжнародних відносин, що формуються під впливом інформаційно-технологічних та глобалізаційних тенденцій. Глобальна економіка визначається як єдиний ринок та виробнича зона з урахуванням національних і регіональних секторів, а не просто сукупність національних економік, що взаємодіють економічно [85].

Регулювання також здійснюється через двосторонні та багатосторонні угоди, які обговорюють різні аспекти торгівлі та капіталовкладень. Спеціалізовані міжурядові організації, такі як Міжнародна організація цивільної авіації (ІКАО), Міжнародна морська організація (ІМО), СОТ, відіграють ключову роль у підготовці угод, а ООН і його структурні підрозділи, такі як Економічна і соціальна рада ООН (ЕКОСОС), ЮНКТАД, ЮНІСТРАЛ, забезпечують глобальний рівень регулювання та розвитку міжнародної торгівлі [88].

Таблиця 1.1

Принципи регулювання торгівлі

1.	Забезпечення рівних конкурентних можливостей для всіх країн
2.	Вільний доступ на ринок з видаленням тарифів, мит, податків і протидія демпінгу
3.	Режим найбільшого сприяння, що сприяє участі країн у світовому ринку та підтримці експорту і імпорту
4.	Специфічне та диференційоване ставлення до розвиваючихся країн, зокрема зняття торгових обмежень та надання підтримки для їхнього розвитку

Джерело: складено автором за [87].

Глобальний рівень регулювання міжнародної торгівлі також включає

широкий спектр принципів, правил та міжнародних договорів, які розробляються різними міжнародними організаціями. Важливою складовою цього процесу є участь спеціалізованих міжнародних організацій, таких як ІКАО, ІМО та СОТ, які сприяють встановленню стандартів і регулюванню конкретних сфер торгівлі.

У сучасному світі також наростає вага ролі ООН та його агентств у створенні стратегій розвитку та вирішенні питань міжнародної торгівлі. Ці організації сприяють формуванню політик, спрямованих на забезпечення сталого розвитку, враховуючи інтереси всіх країн, зокрема тих, які розвиваються [89].

Зростає значення двосторонніх та багатосторонніх угод, що стосуються різних секторів торгівлі і капіталовкладень. Ці угоди допомагають вирішувати конкретні проблеми та сприяють співпраці між країнами, забезпечуючи більш ефективне функціонування міжнародного ринку.

Загалом, міжнародне регулювання торгівлі включає комплексний підхід, який поєднує зусилля різних акторів, спрямованих на створення справедливих та рівних умов для всіх учасників світової торгівлі.

Міжнародна торгівля регулюється різними механізмами, такими як тарифи, квоти, санкції, вільна торгівля та міжнародні угоди. Тарифи це мита на ввізні товари, квоти обмежують обсяг торгівлі, санкції можуть застосовуватися у випадку порушень, а вільна торгівля сприяє відсутності обмежень. Міжнародні угоди, такі як Всесвітня організація торгівлі (СОТ), також грають ключову роль у регулюванні торгівлі.

У рамках Всесвітньої організації торгівлі (СОТ), держави-учасниці домовляються про правила і стандарти, спрямовані на сприяння справедливій та відкритій торгівлі. Організація також вирішує спірні питання та надає платформу для переговорів.

Треба зазначити, що багатосторонні та двосторонні угоди між країнами регулюють умови торгівлі, включаючи зниження мит та інші тарифні бар'єри. Також важливою частиною регулювання є взаємодія на рівні міжнародних

фінансових установ, які впливають на обмін валют та фінансову стабільність міжнародної торгівлі [94].

Зокрема, в сучасному світі також важливою стає роль електронної комерції в регулюванні міжнародної торгівлі. Інтернет та цифрові технології розширюють можливості бізнесу, забезпечуючи глобальний доступ до ринків та сприяючи швидкому обміну товарами та послугами.

Також важливо враховувати соціальні та екологічні аспекти регулювання, так як сучасні торговельні угоди все частіше включають в себе стандарти щодо праці та екології.

Крім того, сталі зусилля в напрямку створення сталіших механізмів для врегулювання та вирішення торговельних конфліктів, а також впровадження нових технологій для полегшення та моніторингу торгівлі, відіграють важливу роль у сучасній міжнародній економіці.

Окрім цього, зростає роль стандартів та сертифікації для сприяння безпеці та якості продукції в міжнародній торгівлі. Стандартизація сприяє взаєморозумінню між різними країнами щодо якості та безпеки товарів, сприяючи ефективнішому обміну товарами.

Також важливою є роль фінансових інструментів, таких як валютні курси та міжнародні фінансові угоди, у вирішенні питань, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю. Співпраця на міжнародному рівні у сфері фінансів допомагає уникнути валютних коливань та забезпечує фінансову стабільність у міжнародній торгівлі.

Міжнародна торгова палата, Міжнародний валютний фонд, Група Світового банку та інші організації грають важливу роль у регулюванні міжнародної торгівлі. Однак найбільш впливовою у цьому відношенні є ГАТС/COT, що забезпечує широкий системовий підхід до глобального регулювання. ГАТС визначає концепції, принципи та правила, які взагалі відносяться до торгівлі [104].

Міжнародне регулювання торгівлі на глобальному рівні включає різноманітні принципи, правила та міжнародні договори, розроблені різними

міжнародними організаціями. ГАТС заохочує учасників укладати угоди щодо взаємного визнання кваліфікацій, сприяючи відкритості для нових учасників, якщо їхні стандарти відповідають міжнародним.

Захист національних суб'єктів торговельної діяльності здійснюється через законодавче регулювання іноземних прямих інвестицій, а завдання СОТ включає лібералізацію міжнародної торгівлі, усунення бар'єрів і підтримку справедливої конкуренції. Принцип національного режиму визначається через переговори між країнами-партнерами, враховуючи різні сектори та умови.

Країни, що розвиваються, можуть більш жорстко застосовувати протекціонізм у відношенні національної індустрії, включаючи обмеження доступу іноземних конкурентів у певних секторах та умови лібералізації. Додатково, вони можуть вимагати від іноземних інвесторів утворювати спільні підприємства з національним та надавати національним компаніям доступ до інформації про іноземні компанії та їхні канали збуту.

Важливо наголосити, що ГАТС спрямована на створення рівних умов для учасників міжнародного ринку і підтримку справедливої конкуренції. Процес лібералізації торгівлі вимагає взаєморозуміння та переговорів між країнами, з урахуванням їхніх конкретних умов і потреб.

В цьому контексті роль СОТ виявляється ключовою, оскільки вона сприяє не лише зниженню тарифів, але й створенню умов для взаємовигідних двосторонніх та багатосторонніх угод. Такий підхід сприяє створенню відкритого та ефективного міжнародного ринку товарів і послуг, де учасники мають можливість взаємодіяти на чесних та конкурентних умовах [106].

У ГАТС містяться визначення, які регулюють винятки з загальних правил угоди (зокрема, у зв'язку з економічною інтеграцією, платіжним балансом, інтеграцією ринку праці, етикою, охороною здоров'я та навколишнього середовища, а також безпекою держави). Обмеження щодо доступу до ринку поділяються на горизонтальні, що стосуються всього комплексу товарів і послуг, і специфічні, які охоплюють конкретний сектор або вид товарів і послуг.

Практично всі обмеження горизонтальних зобов'язань стосуються товарів і послуг, які вимагають комерційної присутності в країні-імпортері, а також пересування фізичних осіб. Розвинені країни мають обмежені горизонтальні обмеження щодо комерційної присутності іноземних постачальників товарів і послуг. Обов'язання, пов'язані з рухом фізичних осіб, основним чином стосуються внутрішніх пересувань у компаніях – менеджерів і технічних працівників, а також короткострокових візитів ділових відвідувачів.

Країни, що розвиваються, пропонують, щоб незалежні професіонали працювали за кордоном без утворення компаній або іншої форми комерційної присутності. Такі зобов'язання слід розглядати як перший крок у напрямі лібералізації міжнародної торгівлі товарами і послугами. Розвиток ефективної сфери товарів і послуг є пріоритетом для багатьох країн, особливо тих, що розвиваються.

Третинний сектор відстає у своєму розвитку у країнах, що розвиваються. Ці країни можуть скористатися вигодами співпраці з іноземними торговельними партнерами. Лібералізаційні заходи сприяють зростанню торгівлі товарами та послугами між країнами, що розвиваються, дозволяючи спільним підприємствам конкурувати з фірмами економічно розвинених країн [103].

Отже, механізми регулювання міжнародної торгівлі складають складну систему, що об'єднує правові, економічні, соціальні та технологічні аспекти з метою сприяння взаємовигідним відносинам між країнами.

1.3. Методика дослідження торговельно-економічних відносин між країнами

Методика дослідження торговельно-економічних відносин та пов'язаних з нею проблем є ключовою галуззю сучасних суспільних наук. Як відзначено П. Циганковим, питання методу є однією з основних проблем будь-якої науки, оскільки воно визначає, як отримувати та застосовувати нові знання в

практичній діяльності. Ця проблема перекдає вивченню самого об'єкта, оскільки вимагає володіння дослідником прийомами та засобами ще до початку дослідження [14].

Таблиця 1.2

Методики дослідження торговельно-економічних відносин між країнами

Методика	Опис	Переваги	Недоліки
Аналіз торговельних оборотів	Вивчення обсягів і структури торгівлі між країнами	- Дозволяє визначити основні торговельні партнери	- Не враховує неформальні та нелегальні види торгівлі
Метод імпорт-експорт балансу	Аналіз балансу між експортом і імпортом країн	- Визначає торговельний баланс країн	- Не враховує послуги, лише товари
Метод конкурентоспроможності	Визначення економічної конкурентоспроможності	- Відображає можливість країн конкурувати на світовому ринку	- Вимагає доступу до даних про внутрішній стан економіки
Модель гравець-гравець	Вивчення взаємодії країн в умовах конкуренції та співпраці	- Враховує стратегії та вплив кожної країни	- Складно моделювати всі аспекти взаємодії
SWOT-аналіз	Визначення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз	- Дозволяє розуміти внутрішні та зовнішні фактори	- Залежить від об'єктивності аналітика

Джерело: складено автором за [13].

Методичний аспект дослідження є одним із найскладніших, оскільки вимагає від дослідника специфічних навичок та засвоєння методології ще до глибокого вивчення предмету. Не лише сам об'єкт стає предметом аналізу, але й методи його вивчення, а також застосування отриманих результатів у практичній сфері.

Проблема методу включає в себе вивчення не лише способів дослідження реальності, але й аналізує особливості їхнього практичного застосування. Знання, накопичені в цьому контексті, стають фундаментом для розвитку конкретного розділу науки, який систематизує та узагальнює ці методологічні підходи у межах своєї сфери [13].

Метод визначається як набір правил, прийомів, норм та принципів, що спрямовані на допомогу людині у вирішенні завдань та досягненні результату в різних сферах діяльності [17]. Метод – це сума прийомів, засобів та процедур для вивчення наукою свого предмету, а також наявних знань [22]. В кожній

науці питання методу зводиться до розгляду способів наукового пізнання реальності та їхнього практичного використання, що накопичуються та систематизуються у межах конкретної галузі науки [24].

Серед основних методів дослідження виокремлюється системний метод, що ґрунтується на ідеї єдиної цілісності навколишньої дійсності та взаємозв'язків між різними явищами. Цей метод, що визначається як напрямок філософії та методології науки, спрямований на вивчення об'єктів як систем, забезпечуючи розкриття їхньої цілісності та відображення різноманітних взаємозв'язків у єдиній теоретичній картині.

Науковий аналіз торговельно-економічних відносин передбачає застосування системного підходу, який об'єднує аналіз та синтез, поєднує логічний і історичний методи, використовує статистичний метод та економіко-математичне моделювання. Глибший розгляд методів дослідження торговельно-економічних відносин передбачає розширене розкриття наукових визначень «система» та «системний підхід». Л. фон Берталанфі визначає систему як комплекс взаємопов'язаних елементів, щоб досягти мети, в той час як А. Голіков розглядає систему як набір елементів, що взаємодіють через обмін інформацією, енергією і речовиною [94]. М. Мальський і М. Мацях вказують, що системний підхід сприяє адекватній постановці проблем та стратегії їх розв'язання, розглядаючи міжнародні відносини як цілісний комплекс взаємопов'язаних елементів. А. Філіпенко описує системний підхід як метод пізнання, який розглядає навколишню дійсність як єдине ціле, де взаємозв'язок і взаємодія об'єктів призводять до виникнення нових інтегративних властивостей системи [94].

Методика дослідження торговельно-економічних відносин між країнами може використовувати різні підходи та інструменти:

Індекс торговельної концентрації:

$$ЗТО = E + I, \text{ де}$$

ЗТО - зовнішньоторговельний обіг; E - обсяг експорту (у вартісних одиницях); I-обсяг імпорту (у вартісних одиницях).

Коефіцієнт еластичності торгівлі:

$$E_x^y = \left(\frac{y_2 - y_1}{y_1} \cdot 100 \right) : \left(\frac{x_2 - x_1}{x_1} \cdot 100 \right) = \frac{\Delta y}{y_1} : \frac{\Delta x}{x_1}, \text{ або } E_x^y = \frac{\Delta y}{\Delta x} \cdot \frac{x_1}{y_1}.$$

SWOT-аналіз – це метод дослідження, який забезпечує глибоке вивчення об'єкта. В контексті дослідження перспективи торговельно-економічних відносин між Україною та Танзанією були проаналізовані переваги, загрози, сильні та слабкі сторони. Наявність економічних диспропорцій, асиметрії в зовнішній торгівлі та кризових явищ робить важливим розробку сценаріїв розвитку торговельно-економічних відносин. Цей метод, що дозволяє оцінити можливі наслідки рішень, стає ефективною альтернативою лінійному плануванню, особливо в умовах нестабільності та криз в світовій економіці [104].

Розробка сценаріїв включає оцінку соціально-економічної системи, аналіз можливих змін, розробку альтернативних сценаріїв без протиріч, співвіднесення їх та визначення стратегій для досягнення цілей.

Важливим кроком у розробці сценаріїв є точна оцінка соціально-економічної системи, враховуючи потенційні та фактичні можливості змін під впливом внутрішніх факторів. Далі, необхідно провести аналіз можливих наслідків змін внутрішніх і зовнішніх чинників, включаючи прогнози для невизначених тенденцій розвитку.

Розробка альтернативних «сценаріїв майбутнього» вимагає створення логічних картин, де важливо уникати протиріч та взаємовиключень. Ці альтернативи потім порівнюються, визначаючи ймовірність кожного сценарію. Такий підхід дозволяє виділити найбажаніші альтернативи та розробити стратегії для їх реалізації [106].

Завершальний етап полягає в трансформації виділених стратегій в конкретні цілі та заходи. Це сприяє розробці систематичних та адаптивних планів, що реагують на зміни в економічному середовищі. Такий підхід до сценарного планування стає ефективним інструментом у нестабільних умовах глобальної економіки.

Отже, методика дослідження торговельно-економічних відносин включає складний методичний аспект, де системний підхід та SWOT-аналіз грають ключову роль. Розробка сценаріїв майбутнього, зокрема через оцінку соціально-економічної системи та використання альтернативних стратегій, дозволяє ефективно планувати в умовах нестабільності глобальної економіки.

Такий підхід до дослідження торговельно-економічних відносин не лише дозволяє визначити переваги та загрози, сильні та слабкі сторони, але і створює основу для адаптивних стратегій у змінних умовах ринкової конкуренції.

Системний метод, заснований на єдиній цілісності дійсності, сприяє глибокому розумінню взаємозв'язків та інтеграції різних аспектів торговельно-економічних відносин. Сучасні філософські та методологічні підходи до цього методу визначають його як ефективний засіб вивчення об'єктів як систем [122, с.81-82].

SWOT-аналіз, використовуючи аналіз та синтез, логічні та історичні методи, сприяє глибокому розкриттю об'єкта дослідження. Його ефективність полягає в здатності визначити потенційні ризики та можливості, що є ключовим для стратегічного планування.

Розробка сценаріїв майбутнього, враховуючи різні альтернативи та їх ймовірність, стає важливим інструментом для прогнозування та реагування на зміни в економічному середовищі. Використання цього методу дозволяє не лише ідентифікувати оптимальні шляхи розвитку, але і побудувати конкретні цілі та заходи для їх досягнення.

Отже, застосовані разом, системний підхід та SWOT-аналіз надають комплексний інструментарій для аналізу торговельно-економічних відносин. Розвиток сценаріїв майбутнього, у поєднанні з цими методами, створює стратегічну основу для адаптації до змін у глобальній економіці, допомагаючи визначити оптимальні шляхи розвитку та управління ризиками.

Висновки до першого розділу

Дослідження зовнішньої політики Танзанії у XXI ст. можна проводити на основі різноманітних джерел, що включають міжнародні договори, звіти, статистичні дані, наукові публікації та інші джерела. Інформаційна база цього дослідження може поповнитись завдяки доступності інтернет-ресурсів та баз даних про Танзанію. Тому з метою більш повного та точного аналізу рекомендується використовувати джерела різних типів та дисциплін, таких як міжнародне право, політична наука, економіка, соціологія та інші. Важливо враховувати також контекстуальні фактори, які впливають на зовнішню політику Танзанії, такі як її історія, географічне положення та національний склад населення.

Танзанія – одна з найбідніших країн світу з т. з. обсягів її доходів на душу населення, але вона досягла високих темпів зростання на основі експлуатації її багатих природних ресурсів та туризму. Так, за підсумками 2021 р. номінальний ВВП Танзанії становив близько 67,84 млрд. дол. США, що зріс порівняно з 2020 р. У 2020 р. номінальний ВВП Танзанії становив близько 62,41 млрд. дол. США. Таким чином, у 2021 р. економіка Танзанії продовжувала розвиватися, хоча наслідки пандемії COVID-19 продовжували відчуватися в багатьох галузях. Зміна відбулася за рахунок збільшення населення Танзанії та здійснення зовнішньої, зокрема економічної політики, спрямованої на залучення прямих іноземних інвестицій та розвиток її зовнішньої торгівлі.

Організаційне забезпечення формування і реалізації зовнішньої політики Танзанії включає в себе механізм, структура та функції якого забезпечують розробку та виконання зовнішньополітичної стратегії цієї країни. Метою її організаційного забезпечення є забезпечення національних інтересів Танзанії в міжнародному співтоваристві.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ТА АНАЛІЗ

ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

МІЖ УКРАЇНОЮ І ТАНЗАНІЄЮ

2.1. Співробітництво з країнами Африки та передумова активізації зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та Танзанією

У період з 2019 по 2020 роки українські лідери висловлювали визнання важливості Африки для зовнішньої політики країни. Президент Володимир Зеленський, у зверненні до української діаспори, особливо в Африці, підкреслив, що досвід і цінності нащадків українців є важливими для будівництва сильної та успішної України. Він також визначив розширення економічної співпраці, зокрема з Африкою, як пріоритет. Заходи для досягнення цієї мети включають економізацію відносин, посилення дипломатичної присутності та координацію зусиль для високорівневих державних візитів до країн Африки. Зеленський також наголосив на прагматичному підході до африкансько-українських відносин та закликав до активних дій для підтримки економічних інтересів [77].

У грудні 2020 року Міністр закордонних справ України, Дмитро Кулеба, підкресливши важливість Африки для України, визначив активізацію співпраці з країнами цього материка як одне з семи пріоритетних завдань МЗС у 2021 році. Міністр обіцяв відкрити нову сторінку для української дипломатії в Африці, реалізуючи підготовчий етап перед масштабним виходом на континент. Цей крок має досягти балансу між амбіціями та можливостями, зміцнюючи позиції України в регіоні через обережну та ефективну політику. Підготовка стратегічного документа щодо відносин із країнами Африки також є частиною цієї ініціативи, спрямованої на створення вигідних взаємин між державою, бізнесом та суспільством [6].

Протягом останніх тридцяти років в українському законодавстві

виявлено розбіжні погляди на співпрацю з країнами Африки. Початковою точкою визначення ролі африканських країн у зовнішній політиці України слугувала Постанова ВРУ «Про Основні напрями зовнішньої політики України» від 2 липня 1993 року [79]. Документ акцентував на необхідності активного та повномасштабного взаємодії України з міжнародним співтовариством. У цьому контексті країни Африки визначено як пріоритетні для розвитку двосторонніх відносин, хоча їх включено до четвертої групи географічно віддалених держав. Для кожної з них сформульовані політичні та економічні вимоги, що враховують доцільність розвитку двостороннього співробітництва, зокрема:

- 1) Важлива роль в світовій та регіональній політиці;
- 2) Високий рівень економічного розвитку;
- 3) Стратегічне розташування в ключових регіонах для України;
- 4) Джерела інвестицій та розвиток сучасних технологій для швидкого вирішення проблем;
- 5) Специфічні геостратегічні та гео економічні інтереси.

На той час Південно-Африканська Республіка та Єгипет відповідали цим критеріям в Африці. Інші 51 країна, в цілому, не привертала значної уваги, оскільки їхні інтереси були пов'язані з поступовою диверсифікацією міжнародних зв'язків або потребою в економічній незалежності та зміцненні позицій України у світі. В період «афропесимізму», обумовленого міжнародними конфліктами та економічною депресією в Україні в 1990–1999 рр., міждержавні контакти з африканськими націями в інших сферах практично зупинилися.

Після того, як Гвінея-Бісау визнала незалежність України, у січні 2003 року завершилася процедура легітимізації нашої держави в африканському контексті. Треба відзначити, що з 1996 року почав зростати український експорт до африканських країн. Незважаючи на спроби в 2004 році розробити концепцію українсько-африканських відносин, стратегічне положення регіону в зовнішній політиці України залишалося практично незмінним. У Законі

України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року, який є чинним, немає вказівок щодо Африки. Під час президентства Володимира Януковича відбувся ситуативний спад у торговельних зв'язках, зокрема, внаслідок громадянської війни в Лівії частка Африки в українському експорті у 2011 році зменшилася з 5,8% до 4,8% [15].

Поки що увага в основному була приділена торгівлі з країнами СНД, але економічні дослідники України наголошували на необхідності активізувати відносини з Африкою. За словами вченого Гасіма Салаха, це могло б врегулювати диспропорції в торговельній сфері, особливо враховуючи негативний зовнішньоторговельний баланс України в період з 2006 по 2010 рік [87, с. 36].

З початком російської агресії проти України зменшилися торговельні зв'язки з країнами СНД, що підштовхнуло українських експортерів розглядати альтернативні ринки. Одночасно зростає критика стратегії, за якою Україна вивозить значні обсяги сировини, і тому важливо шукати не лише кількісне, але й якісне розширення експорту. У цьому контексті необхідна співпраця з країнами, які раніше не були пріоритетними, і Африка виглядає особливо привабливою через відсутність нетарифних обмежень. Також важливо, щоб українські компанії брали участь у сфері державних закупівель цих країн.

Аграрно-промисловий комплекс став першим сектором української економіки, який виступив піонером у відкритті африканських ринків під час російсько-українського конфлікту. Виробники сільськогосподарської продукції вказують на швидкий розвиток країн Африки та значний приріст населення, що перетворює їх на ключових імпортерів продовольства. Згідно з Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, до 2018 року мали підписати Угоду про зону вільної торгівлі з Економічним співтовариством країн Західної Африки (ECOWAS). Міністр аграрної політики та продовольства Олексій Павленко пояснював, що це обумовлено наявністю однієї з найпотужніших економік Африки – Нігерії [70]. Нажаль, станом на квітень 2021 року угода про зону вільної торгівлі не була укладена, і за

попередні роки стратегічні документи з пріоритетним спрямуванням на Африку не були розроблені.

Впродовж 2014–2019 років на стратегічному рівні не вдалося підготувати документи, які визначали б Африку як пріоритетний напрям. Наприклад, Експортна стратегія України на 2017–2021 роки, затверджена у грудні 2017 року, обговорює лише дві країни – Єгипет і Нігерію.

Незважаючи на це, міністр аграрної політики та продовольства, Олексій Павленко, акцентує увагу на тому, що Єгипет і Нігерія є ключовими ринками для українського сухого молока, і можливе збільшення співпраці в цьому напрямку. Важливо правильно вибрати форми та інструменти роботи, щоб забезпечити українським експортерам швидкі результати на ринках Єгипту та Нігерії [72].

Хоча у Стратегії національної безпеки України 2015 року не вказано про Африку, проте загальнонаціональні документи з області оборонно-промислового комплексу вказують на необхідність розвитку відносин із цим регіоном [99]. Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу до 2028 року передбачає посилення позицій українських авіапідприємств на африканських ринках, постачання спецзасобів та підтримку кораблебудування через зовнішньоторговельні операції з країнами Африки. В той же час План заходів щодо відродження вітчизняного авіабудування до 2022 року включав завдання з модернізації та виробництва гелікоптерів для експорту до Африки.

У дослідженні ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма» вказується, що не зважаючи на зростання ваги країн Субсахарської Африки на міжнародній арені та покращення ситуації в аспекті військово-політичної стабільності та економічних показників, політичні підходи України до відносин з регіоном за останні п'ять років залишаються практично незмінними. Оцінка регіональної співпраці з Африкою в рейтингу успішності реалізації зовнішньої політики є досить низькою, а саме «С-» (2,6 бала за п'ятибальною шкалою), що не вказує на їхнє визнання як пріоритетних. З цим становищем слід вжити заходів для коригування сприйняття Африки

президенту, парламентаріям та урядовцям [76].

Незважаючи на відносно пасивний підхід України до африканського напрямку, усім новим текстом Стратегії національної безпеки України [76], прийнятим 14 вересня 2020 року, Африка згадана тричі. У документі визначено загострення конкуренції між США і КНР за світове лідерство як загрозу, що впливає на Східну Європу та Північну Африку. Зазначено, що окупований Крим для Росії став «мостом» до Балкан, Середземномор'я, Близького Сходу і Північної Африки. Документ висловлює готовність України розвивати взаємовигідну економічну співпрацю з провідними державами Африки, хоча конкретні деталі не уточнені.

У Програмі діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженій у червні 2020 року, зокрема в розділі про забезпечення зовнішньоекономічних інтересів, є згадка про Африку. Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 року № 179, затверджений текст Національної економічної стратегії до 2030 року [93], але в документі є фактологічні помилки. Крім того, він відзначається відсутністю конкретики та повторенням тез щодо розвитку ефективної політики щодо української продукції та збільшення кількості посад дипломатів з економічними питаннями за кордоном. Недоліком усіх останніх стратегічних документів стосовно Африки є її включення до «кошика» з країнами Азії та Латинської Америки.

Цей підхід продовжує використовувати модель групування регіонів, яка ґрунтується на застарілій концепції «третього світу» і асоціюється з ідеєю «бідних країн». Цей метод не тільки застарілий як концепція, але й має негативні відтінки, оскільки його можна розглядати як високомірне ставлення до згаданих країн. Тому є сподівання на вирішення цього недоліку за рамками концепції МЗС «Африка як вектор зовнішньої політики України», яка наразі проходить експертну оцінку від відповідних центральних органів виконавчої влади.

Зараз вище керівництво України приділяє більше уваги Африці, що пояснюється рядом ключових зовнішньо- та внутрішньополітичних чинників,

які раніше не були чітко визначені. Один з таких факторів – це вражаючий економічний успіх Африки. До виникнення пандемії COVID-19 темпи зростання ВВП в Африці були найвищими у світі, досягнувши 3,4% у 2019 році. Згідно з експертами «World Economic Forum», шість з десяти найшвидших економік зосереджено в Африці. 400 африканських компаній заробили понад 1 млрд доларів щорічно, а інші 700 – понад 500 млн доларів [101].

Завдяки своєму молодому населенню, Африка стала ключовим центром концентрації трудових ресурсів у світовій економіці. Прогнозується, що до 2025 року кількість африканців перевищить населення Китаю. З початку 2021 року Африканська континентальна зона вільної торгівлі (AfCFTA) розпочала свою роботу, охоплюючи всі країни регіону, за винятком Еритреї, і є найбільшою в світі. Прогнозується, що AfCFTA збільшить міжафриканську торгівлю на 15–25% до 2040 року, а континентальний ВВП зросте до 29 трлн доларів. Однак це можливо лише при відсутності конфліктів, зменшенні корупції, знятті карантинних обмежень та поліпшенні транспортної інфраструктури [111]. Зростання уваги світових гравців до регіону призводить до змагання між традиційними акторами, такими як ЄС, Франція, США, Великобританія, та новими гравцями – Китаєм, Індією, Туреччиною, Росією та державами арабського світу.

Як зазначено британським виданням «Economist», від 2010 до 2016 року у країнах Африки було відкрито 320 нових посольств – це, ймовірно, найбільший посольський бум усіх часів. Кожен гравець формує унікальний набір інструментів для входження на континент та отримання конкурентних переваг. Плани розвитку відносин формуються у стратегії, які можуть еволюціонувати відповідно до змін середовища [106].

Наприклад, в березні 2021 року Європарламент прийняв нову стратегію «ЄС – Африка – партнерство для сталого та інклюзивного розвитку». У цій стратегії визначено п'ять основних сфер взаємодії, таких як «зелений перехід», цифрова трансформація, сталий розвиток і робочі місця, партнерство заради

миру й належного урядування, міграція та мобільність. Це свідчить про рост зацікавленості та зобов'язання великих гравців сприяти розвитку Африки у партнерстві із місцевими економіками [106].

За останні роки відбувається значний розвиток ініціатив та партнерств з різних світових регіонів для сприяння сталому росту в Африці. Особливу увагу приділяється аспектам, таким як «зелений перехід», що вказує на важливість розвитку екологічно чистих технологій та практик для збереження природних ресурсів.

Зростає інтерес до цифрової трансформації, що відкриває нові можливості для розвитку економік та суспільства в цифрову еру. Крім того, сталий розвиток і робочі місця стають фокусом для сприяння економічному зростанню, забезпеченню соціальної справедливості та зменшенню нерівності.

Партнерства заради миру й належного урядування визначають стратегії спільної роботи для стабілізації регіону та підтримки ефективного управління.

У контексті міграції та мобільності виникають нові можливості для співпраці, сприяння трудовій мобільності та обміну знаннями та навичками між Африкою та іншими регіонами світу.

Ці ініціативи та стратегії свідчать про зростаючу свідомість глобального співтовариства щодо важливості партнерства та спільних зусиль для досягнення сталого та інклюзивного розвитку в Африці.

Нові гравці, такі як Китай, Індія, Туреччина, Росія та держави арабського світу, розглядають Африку як ключовий ринок для розширення своїх впливів і бізнесу. Це призводить до посилення конкуренції та стимулює розвиток інфраструктури та економіки в регіоні.

У світлі цих трансформацій важливою стає роль міжнародних організацій та форумів у сприянні співпраці, обміну ідеями та ресурсами для досягнення спільних цілей сталого розвитку. Зокрема, стратегії, які Європарламент та інші гравці визначають для партнерства з Африкою, можуть виявитися важливими кроками у цьому напрямку.

Однак проблемами залишаються питання конфліктів, корупції та нестабільності, які можуть перешкоджати реалізації амбіційних планів. Спільні зусилля глобальної спільноти щодо розв'язання цих проблем стануть ключовим елементом для успішного і сталого розвитку Африки в майбутньому.

Документ передбачає, що основою майбутнього партнерства між Брюсселем та країнами Африки стане тема людського розвитку. Основний акцент робиться на пріоритетах, таких як освіта, підготовка вчителів, зменшення випадків передчасного припинення навчання та інклюзивна освіта для дівчат. ЄС також підтримує поліпшення систем охорони здоров'я в країнах Африки, пропонуючи рівноправне партнерство замість моделі «донор – реципієнт» для досягнення Цілей сталого розвитку ООН. Ці принципи слід враховувати при формулюванні української стратегії щодо Африки, яка має стати не лише сучасною, а й взаємодією з євроінтеграційними прагненнями України. Також важливо враховувати фактор протидії російській агресії, який охоплює не лише торгівлю, а й безпекові аспекти, особливо після втрати доступу до антрацитових вугільних шахт. Політична підтримка країн Африки стає стратегічно важливою для України у зусиллях відновлення територіальної цілісності та розвитку міжнародного механізму через ініціативу «Кримська платформа». Україна акцентує на небезпеці окупованого Криму для країн Африки через використання Росією військових баз для впливу на регіони Магрибу, Сахелю та Центральної Африки [93].

Четвертий аспект полягає у зацікавленні українських компаній у веденні бізнесу в африканському регіоні та придбанні активів. Взаємини між Україною та Африкою включають не лише сферу торгівлі, а й участь українців у реалізації економічних проєктів у будівництві інфраструктури, житла, залізниць, об'єктів енергетики та геологорозвідувальних робіт. Країни, такі як Єгипет, Алжир, Туніс, Судан, Південний Судан, Чад, ДР Конго, які володіють значними природними ресурсами, стають потенційними об'єктами для українських бізнесменів. Відновлення Уряду національної згоди в Лівії

відкриває перспективи для повернення країни до нормального життя і відновлення міжнародних угод, укладених до 2011 року. Україна також зацікавлена в завершенні будівництва найбільшого металургійного комбінату в Західній Африці в місті Аджакута та реалізації інших інвестиційних проєктів, таких як гідроелектростанція «Сендже» в Екваторіальній Гвінеї. Українські компанії, такі як «Genesis» та «Firefly Aerospace», показують зацікавленість в африканських активах, придбавши маркетплейс «Jiji» та південноафриканського виробника космічних супутників «Dragonfly» відповідно.

Останнім чинником є просвітницька діяльність в інформаційно-комунікаційному та системному аспекті. Замість організованого ділового «африканського лобі» в Україні і нецікавих політичних партій, націлених на Африку, варто відзначити вплив засобів масової комунікації, неурядових організацій та окремих активістів. Резонансні статті журналіста-міжнародника Георгія Ермана на «BBC News Україна» [25; 26] викликали дискусію про Африку в Україні, особливо публікації «Сонце сходить над Африкою: як цей континент може врятувати економіку України» та «Недооцінена. Як Африка може врятувати майбутнє України,» що розширили розуміння африканських проблем для масової аудиторії в Україні. Також слід відзначити значущу роль мережевої громадської експертної ініціативи «Центр дослідження Африки,» що стала першою платформою, що об'єднує українців, зацікавлених у справах Африки, та надає об'єктивну інформацію про розвиток континенту, діяльність Української держави та бізнесу в африканських країнах.

Однією з основних проблем у взаєминах між Африкою та Україною є відсутність організованого політичного діалогу на найвищому рівні через відсутність міждержавних візитів з чіткою програмою. Це не означає, що такі зустрічі не можна замінити участю на міжнародних самітах чи телефонних переговорах. Проте встановлення прямих контактів між державними лідерами є важливою основою для подальшого розвитку діалогу, заснованого на взаємному довірі та підтвердженні серйозних намірів. Нажаль, такі державні

візити не відбувалися протягом понад десятиліття, що для африканців стає негативним сигналом того, що офіційний Київ можливо не зацікавлений у плідній співпраці з ними.

Міністерство закордонних справ виконує ключову роль у формуванні та реалізації державної політики з країнами Африки. Його функціонал включає стеження за розвитком політичних, економічних, гуманітарних та інших зв'язків із державами Африки. Дипломатичні заходи використовуються для налагодження діалогу, і успіх українських дипломатів визначатиме конкретні кроки в африканському напрямі. Недавні дії Міністра закордонних справ, Дмитра Кулеби, свідчать про відданість підвищенню уваги до співпраці з державами Африки в рамках зовнішньої політики України.

У центрі уваги оновленої Ради експортерів та інвесторів (РЕІ) при Міністерстві закордонних справ України тепер знаходиться Африка, яка стала важливим пріоритетом. Зазначивши це вже на початку своєї роботи, Кулеба підкреслив, що співпраця із країнами Африки має велике стратегічне значення для нашої країни.

Важливу роль у цьому відіграє якісна робота персоналу центрального апарату та дипломатичних представництв України в Африці. Кулеба акцентує на необхідності зміцнення команди фахівців, які спроможні відповідати на виклики та розвивати різноманітні аспекти співпраці з африканськими партнерами [6].

Зокрема, дипломатичні установи України в Африці стають ключовими форумами для сприяння діалогу та поглиблення взаєморозуміння. Ініціативи, які будуть запроваджені в цьому регіоні, матимуть далекосяжний вплив на розвиток економічного, наукового та культурного обміну між Україною та країнами Африки.

РЕІ об'єднує 120 провідних українських компаній-експортерів з метою полегшення торгівлі та інвестицій між країнами. Основний фокус організації – це підтримка торгівлі сільськогосподарською продукцією, обладнанням і механізмами, популяризація українських ІТ-рішень та привертання більшої

кількості африканських студентів до навчання в українських вишах.

Міністерство закордонних справ почало координувати інформування українського бізнесу про особливості роботи на африканських ринках. Заступник Міністра закордонних справ з цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації, Дмитро Сенік, відповідає за це питання. Умови пандемії COVID-19 змусили використовувати нові формати комунікації, такі як онлайн-брифінги та бізнес-форуми у відеоконференційному форматі, для інформування та консультування українських компаній щодо ринків Африки. Крім того, дипломатичні представництва активно працюють над розвитком двосторонніх відносин та укладанням договірно-правової бази з різними африканськими країнами.

На фоні пандемії COVID-19 зусилля МЗС у співпраці з африканськими країнами виявилися вкрай важливими. Зокрема, онлайн-брифінги РЕІ про ринки Єгипту, Кенії та ПАР стали важливим інструментом для українських підприємців, дозволяючи їм отримати інсайти щодо економічної ситуації, місцевого ринку та правил бізнесу.

Заходи, організовані дипломатичними представництвами, такі як бізнес-форуми, акцентують увагу на активізації двосторонньої співпраці. Наприклад, у квітні 2021 року Посольство України в Сенегалі успішно провело бізнес-форум, спрямований на зміцнення економічних зв'язків між Україною та країнами Африки [31].

Незважаючи на ці позитивні зрушення, виникає важливе питання розвитку договірно-правової бази з численними африканськими країнами, де така база залишається нерівномірною. Розширення цієї бази може стати ключовим чинником для подальшого розвитку економічних і торговельних відносин між Україною та країнами Африки.

Співпраця України з країнами Африки не обмежується лише двостороннім форматом. З початку 2016 року Україна здобула статус держави-спостерігача при Африканському Союзі, широкому інтеграційному блоку на континенті. Це сприяло активізації діалогу з країнами, які раніше не були

охоплені українською дипломатичною присутністю. Також це сприяло втіленню пріоритетних міжнародних ініціатив у рамках різних багатосторонніх форматів. Додатково, в 2015 році посол України в Нігерії був призначений спеціальним представником України при Економічній співдружності Західної Африки (ECOWAS) – організації, що відзначається глибокою економічною інтеграцією на субрегіональному рівні [78].

Розвиванню зв'язків із франкомовними країнами Африки сприяє той факт, що Україна, від 2006 року, має статус держави-спостерігача при Міжнародній організації франкофонії (МОФ). Участь у роботі МОФ надихає до міжнародного співробітництва, підтримуючи культурний діалог та розширюючи можливості взаємодії з франкомовною спільнотою у сферах демократичних інститутів і модернізації освітніх процесів. Міністерство закордонних справ України активно організовує заходи для представництва в Співдружності португаломовних країн (CPLP) та Організації ісламського співробітництва (OIC).

Мережу дипломатичних представництв України в Африці складають 10 посольств, включаючи представництва в Єгипті, Ефіопії, Тунісі, Алжирі, Марокко, Сенегалі, Нігерії, Анголі, ПАР та Лівії (яке було евакуйовано до Тунісу через складну безпекову ситуацію). Також існує 12 почесних консульств в Гвінеї, Джибуті, Конго, Ліберії, Мавританії, Маврикію, Мозамбіку, Марокко, Судані, Тунісі, Чаді та на Сейшелах. В рамках стратегії посилення присутності в Африці планується відкрити Посольство України в Республіці Гана, що дозволить досягти рівня присутності, подібного до Польщі на континенті [81].

Указ Президента України № 99/2021 [98] став стимулом для активізації української дипломатії в Африці, вводячи нову категорію «посольства за кордоном із резиденцією в Києві» [91]. Глава МЗС Дмитро Кулеба підкреслив, що перспектива дипломатичної служби полягає у компактних та мобільних підрозділах, таких як посольства «1+2», які оперативно та ефективно виконують завдання в країнах і регіонах, де Україна раніше не мала

представництва [6].

Зараз при здійсненні функцій українських дипломатичних представництв в Африці виникає ряд проблем, таких як тривала вакантність посад послів, обмежений штат посольств, відсутність кваліфікованих кадрів із знанням місцевих мов, низька привабливість роботи в Африці для побудови дипломатичної кар'єри, а також функціонування посольств в режимі «хабу», охоплюючи кілька країн одночасно. У Києві представлено всього сім посольств країн Африки, що не завжди відповідає принципам цілковитої взаємності в двосторонніх відносинах, передбачених Віденською конвенцією. Усі ці труднощі становлять перешкоду для закріплення статусу пріоритетного напрямку діяльності МЗС у сфері африканського вектора.

Інші відомства та міністерства України активно взаємодіють для підтримки африканського напрямку на рівні держави. Зокрема, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства регулярно веде переговори в рамках міжурядових двосторонніх комісій з країнами, такими як Єгипет, Марокко, Туніс та Лівія. Це надає їхнім учасникам статус держав-партнерів, сприяє поглибленню співпраці.

Таблиця 2.1

Мережа дипломатичних представництв

Країна	Визнання незалежності України	Рівень дип. установи	Встановлено дипломатичні відносини	Кількість міждержавних договорів
Малаві	1991	Посольство	1998	1
Кенія	1991	Посольство	1993	3
Комори	1991	Посольство	1993	3
Руанда	1991	Посольство	1993	1
Танзанія	1991	Посольство	1992	3

Джерело: складено автором за матеріалами [68].

Як видно з таблиці 2.1, на сьогоднішній день між Україною та Кенією підписано 3 двосторонніх документи:

- Протокол про встановлення дипломатичних відносин (05.05.1993 р.);
- Меморандум про взаєморозуміння щодо консультацій між МЗС України

і Республіки Кенія (01.12.2004 р.);

- Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Кенія на виконання статті 83 Конвенції про міжнародну цивільну авіацію стосовно розподілу функцій та обов'язків щодо нагляду за безпекою польотів (25.08.2006 р.).

Крім того, наразі на розгляді сторін знаходяться інші 12 проектів двосторонніх угод, 5 з яких мають економічне спрямування, 3 – у юридичній сфері та 4 угоди вузькогалузевого спрямування. З Танзанією були встановлені дипломатичні відносини у формі обміну нотами, та у цей час на розгляді знаходяться 3 проекти двосторонніх угод. Це свідчить про те, що дипломатичні відносини з країнами Африки стабільно продовжують розвиватися [68].

Мінекономіки, крім того, організовує торговельні місії, включаючи візити представників української бізнес-спільноти до африканських країн. Ці візити мають на меті краще розуміння місцевих ринків, особливостей ведення бізнесу та пошуку потенційних партнерів. Такі заходи стимулюють експансію на нові ринки і сприяють зростанню обсягів експорту.

Міністерство закордонних справ підтримує цю ініціативу, співпрацюючи з Мінекономіки, а також з Офісом з просування експорту й неурядовими структурами сфери міжнародної торгівлі. Результативність цього підходу підтверджують організовані торговельні місії до Кенії і Танзанії у грудні 2016 року, Нігерії та Гани у квітні 2018 року, а також ПАР у квітні 2021 року [61].

Щоб підтримати росту українського експорту, уряд у 2018 році запустив Експортно-кредитне агентство (ЕКА), метою якого є захист українських експортерів від ризиків неплатежів та витрат, пов'язаних з зовнішньоекономічними контрактами. ЕКА фокусується на страхуванні українського експорту в Африку, але обсяги цього заходу значно менші, ніж у Польщі, де виділяють 5,4 млрд доларів на експортні кредити і гарантії. Важливим аргументом на підтримку африканського напрямку зовнішньої

політики України є участь в міжнародній миротворчій діяльності, зокрема в Місії ООН у Конго, Аб'єї, Південному Судані та Малі. Українські військовослужбовці та Національна гвардія активно приймають участь у цих місіях [67].

Українські миротворці заслужили високий рівень довіри в ООН завдяки якісному, відповідальному та професійному виконанню своїх завдань. Це підвищує престиж нашої країни на світовій арені. Миротворча діяльність не лише сприяє зміцненню ЗСУ та отриманню досвіду взаємодії у багатонаціональних формуваннях, але й є джерелом валютних надходжень. Розширення географії участі українських військових у миротворчих місіях в Африці стає важливим завданням для української зовнішньополітичної діяльності. ООН також активно підтримує політику залучення студентів з країн Африки до українських вищих навчальних закладів, що сприяє не лише підвищенню іміджу країни, але й економічному збагаченню національної економіки. Навчання іноземців в українських вишах, незважаючи на пандемію COVID-19, залишається високим, особливо серед студентів з Африки. Важливо враховувати, що в умовах обмеженої української діаспори в Африці, випускники африканського походження виступають ключовими посередниками та потенційними союзниками в реалізації національних інтересів України на цьому континенті.

Отже, наразі дослідження вказує, що відносини України з країнами Африки не є пріоритетними, але спостерігаються перші зміни в уявленні вищого політичного керівництва. Зростаюча роль країн Африки у міжнародних відносинах створює об'єктивні передумови для зосередження уваги української дипломатії на цьому регіоні. Сформульовано доказовий набір аргументів на користь активізації зусиль в українській зовнішній політиці стосовно Африки, що може призвести до суттєвих результатів і сприяти європейській інтеграції України. Аби це досягти, потрібна система чітких цілей і дій, консолідація зусиль та привертання інвестицій.

Для закріплення позицій в Африці необхідно розробити окремий

концептуальний документ, що визначатиме шляхи розвитку відносин між Україною та Африкою. Інтеграція паралельних проєктів та ініціатив у єдину стратегію дозволить сформувати цілісну політику, замість розпорошених заходів.

Важливо акцентувати увагу на партнерстві та реалізації спільних проєктів з країнами Африки, замість сприйняття їх лише як споживачів українських товарів. Глибокі відносини будуються на взаємному партнерстві та спільних ініціативах, що сприяє побудові стійкого зовнішньополітичного пріоритету.

Систематична робота над розвитком відносин з Африкою дозволить ефективно використовувати зовнішню політику, зміцнювати політичні позиції України та сприяти її участі в багатосторонній дипломатії. Особливу увагу слід приділити створенню системи чітких цілей, практичних дій, залученню інвестицій у розвиток відносин, інформаційно-просвітницьким заходам та підготовці фахівців у галузі африканістики.

Загалом, успішна реалізація цих заходів може перетворити Африку в стратегічний пріоритет для України та забезпечити сталі партнерські відносини з країнами континенту.

Повномасштабне вторгнення РФ посилило необхідність України в налагодженні міцних міжнародних зв'язків, зокрема, з країнами Африки.

Розвиток зовнішньої торгівлі України залежить від макроекономічної політики держави, яка визначає передумови макроекономічного зростання та підвищення матеріального добробуту нації. Важливим аспектом є обрання ефективної моделі зовнішньо-торговельної політики, ґрунтованої на теоріях міжнародної торгівлі. Україна повинна активно укладати лібералізаційні угоди, особливо з країнами Африки, для оптимального використання свого експортного та виробничого потенціалу.

Африка – регіон, що активно розвивається та має найвищі темпи економічного зростання у світі. За даними Світового банку, три африканські країни увійшли до топ-10 найбільш динамічних економік світу [10]. Країни

Північної Африки важливі для України як політичні та торговельні партнери. Україна може використати потенціал цього регіону для розвитку своєї економіки та розширення географії торгівлі товарами та послугами. Геоелекономічні інтереси України визначають розвиток відносин з країнами Північної Африки. Країни регіону проявляють значний попит на українські товари, зокрема промислові, сільськогосподарські та військово-технічні. Наближеність географічна також сприяє співпраці. Однак зростання геополітичного впливу країн регіону на світовій арені створює практичні виклики для розвитку зовнішньоекономічних відносин. Незважаючи на широку дипломатичну присутність України в країнах регіону, важливо створити інституційні передумови для активізації зовнішньоторговельних відносин.

Україна відіграє ключову роль у постачанні продовольства в Африку, зокрема пшениці (додаток А). У 2021 році понад половина африканських країн вибрала українську пшеницю. Рисунок 2.1 показує, що дев'ять з десяти найбільших споживачів пшениці в Африці задовольнили свій попит завдяки співпраці з Україною. Крім того, країни, такі як Лівія, де частка української пшениці в імпорті становить 48%, Еритрея (37%), Туніс (36%), Ефіопія (36%), Єгипет (29%), Мавританія (26%), Марокко (21%) і Кенія (17%), особливо залежать від українських поставок [61].

У більшості країн Африки набагато більш активно розвивається внутрішнє виробництво кукурудзи, на відміну від ситуації з пшеницею. Тільки 14 з 42 країн в 2021 році імпортували понад 18% своїх потреб у кукурудзі. Незважаючи на цей акцент на внутрішньому виробництві, країни, такі як Єгипет, Алжир, Туніс, Лівія та Мавританія, значну частину своїх потреб у кукурудзі задовольняють завдяки імпорту з України (рис. 2.2).

Отже, Україна імпортувала продовольство на суму 380 млн дол. США з 39 країн Африки, обсяг якого становив 168 тис. тонн. Кот-д'Івуар, з якого найбільший обсяг аграрного експорту до України з африканських країн, припадає на 26%. Малаві, Єгипет, Гана та ПАР також відіграють важливу роль,

складаючи відповідно 19%, 15%, 11% та 7% від загального обсягу імпорту продовольства. Зміцненню позицій сприяє активна дипломатична діяльність, яку Україна веде на континенті, плануючи відкриття ще 10 дипломатичних представництв, що сприяє розвитку позитивних торговельних зв'язків із країнами Африки.

2.2. Аналіз розвитку торговельних та інвестиційних зв'язків між Україною та Танзанією

Танзанія, завдяки своєму стратегічно важливому транзитному потенціалу, виступає державним актором, що паралельно ділить багаті ресурси та географічне розташування із Кенією та Мозамбіком. Зі спільними кордонами з восьмима країнами, включаючи Уганду, Руанду, Бурунді, Демократичну Республіку Конго, Замбію та Малаві, Танзанія виявляється більш регіонально інтегрованою, ніж її конкурент – Кенія, що має лише п'ять спільних кордонів. Населення Танзанії складає 59,8 мільйонів осіб, з яких 1,9 мільйона проживають на території туристичної провінції Занзібар.

Танзанія є одним із головних торговельно-економічних партнерів України у регіоні Східної Африки.

Як можна помітити з рисунку 2.1 аграрні відносини між Африкою та Україною в сфері торгівлі посилюються; за даними 2021 року, Україна експортувала 13 мільйонів тонн продовольства на суму 3,8 мільярда доларів США до 52 з 58 африканських країн, свідчаючи про тісні зв'язки між регіонами. Єгипет виявився основним імпортером української агропродукції, забезпечуючи 42% від загальної вартості експорту, а також активними імпортерами є Лівія, Марокко, Туніс, Ефіопія, Алжир, Нігерія, Кенія, Джибуті та Судан, що підтверджує доступність, конкурентоспроможність та якість української продукції на африканському ринку.

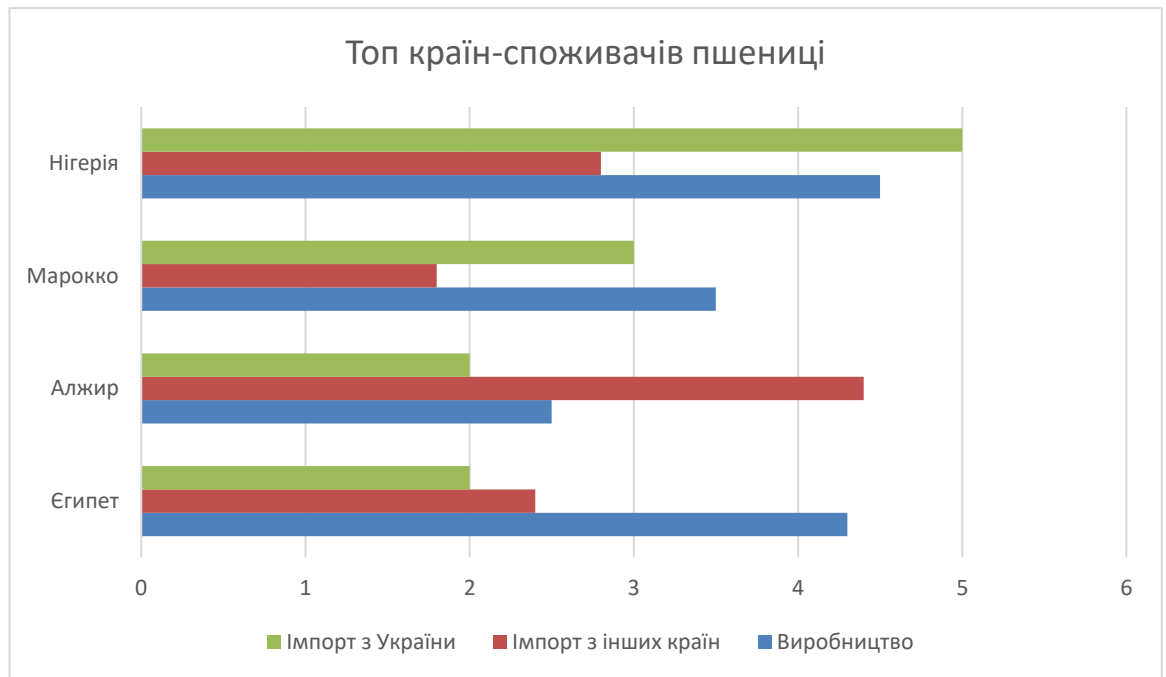

Рис. 2.1. Топ країн-споживачів пшениці в Африці у 2021 році та їхня структура споживання. Одиниці: мільйони тон.

Джерело: складено автором: [48].

Цікаво, що більшість імпортованих товарів з Африки, зазначених вище, також є ключовими експортними продуктами до України. Протягом 2021 року Україна імпортувала з Африки какао-продукти на суму 110 млн доларів США, тютюнові вироби на 75 млн доларів США, цитрусові на 52 млн доларів США, каву майже на 14 млн доларів США та екзотичні фрукти на 10 млн доларів США. Аналізуючи рівень імпортозалежності, стає очевидним, що Україна значною мірою залежить від продуктів африканського походження. Зокрема, Україна розраховує на Кот-д'Івуар та Гану як експортерів какао-бобів та пасти з какао. Ці дві країни відповідають приблизно за 80% експорту какао-продуктів в Україну. Крім того, Україна залежить від Малаві, яка постачає 25% українського імпорту тютюнових виробів. Разом з іншими африканськими країнами вони забезпечують третину поставок тютюну в Україну. Щодо цитрусових, Єгипет і ПАР разом становлять понад 20% експорту цих фруктів в Україну.

Рис. 2.2. Імпорт продовольства з України у 2021.

Джерело: складено автором: [48].

Африканські нації демонструють найвищий відсоток голодуючого населення у світі. Навіть при постійних зусиллях щодо боротьби з нестачею продовольства, голод залишається поширеним серед середньої частини населення. З 36 країн з низьким рівнем доходу та дефіцитом продовольства (LIFDC), розташованих в Африці, 33 отримали продовольство українського походження у 2021 році. Це підкреслює важливу роль України в забезпеченні продовольства для Африки. Встановлення міцних дипломатичних відносин між африканськими країнами та Україною може збільшити обсяги постачання продовольства.

Взаємозалежність між Україною та африканськими країнами в сфері торгівлі продовольством є великою, що визначається структурою споживання та виробництва в обох регіонах. Африка розраховує на імпорт з України

зернових та олійних культур, тоді як Україна активно споживає каву, какао, цитрусові та тютюн, імпортовані з африканського континенту. Двостороння структура торгівлі продовольством вказує на значний потенціал для розширення торговельних обсягів між обома сторонами.

Рис. 2.3. Експорт продовольства в Україну у 2021.

Джерело: складено автором: [48].

З поміж більш ніж п'ятдесяти країн африканського континенту Танзанія посідає одне з головних місць серед найбільш вагомих споживачів українських товарів.

Двосторонній товарообіг між Україною і Танзанією за 2021 рік склав 51 млн. 204 тис. дол. США.

За цей період експорт з України до Танзанії склав 47 млн. 150 тис. дол. США (135,4% від аналогічного періоду 2020 р.), імпорт – 4 млн. 054 тис. дол. США (79,5% від аналогічного періоду 2021 р.).

Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами між Україною і Танзанією становило 43 млн. 096 тис. дол. США.

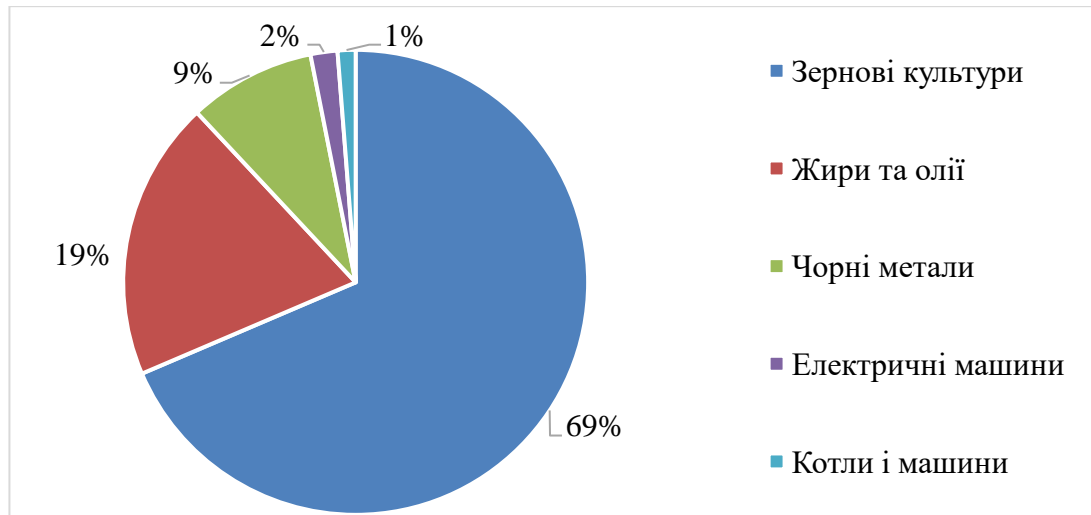

Рис. 2.4 Експорт товарів з України 2021 р.

Джерело: складено автором: [48].

Як можна бачити з рис. 2.4. основними статтями експорту товарів з України до Танзанії були: зернові культури – 31 млн. 085 тис. дол. США (65,9% від загального експорту, 378,9% від аналогічного періоду 2020 р.), жири та олії тваринного або рослинного походження – 8 млн. 811 тис. дол. США (18,7% від загального експорту, 131,3% від аналогічного періоду 2020 р.), чорні метали – 4 млн. 009 тис. дол. США (8,5% від загального експорту, 214,2% від аналогічного періоду 2020 р.), електричні машини – 867 тис. дол. США (1,8% від загального експорту, 508,4% від аналогічного періоду 2020 р.), котли і машини – 543 тис. дол. США (1,2% від загального експорту, 2005,9% від аналогічного періоду 2020 р.).

Аналіз товарної складової українського експорту до Танзанії свідчить про значне зростання долі товарів з доданою вартістю, зокрема, до перших п'яти експортних позицій увійшли електричні машини, котли і машини, рослинні олії, м'ясо та їстівні субпродукти.

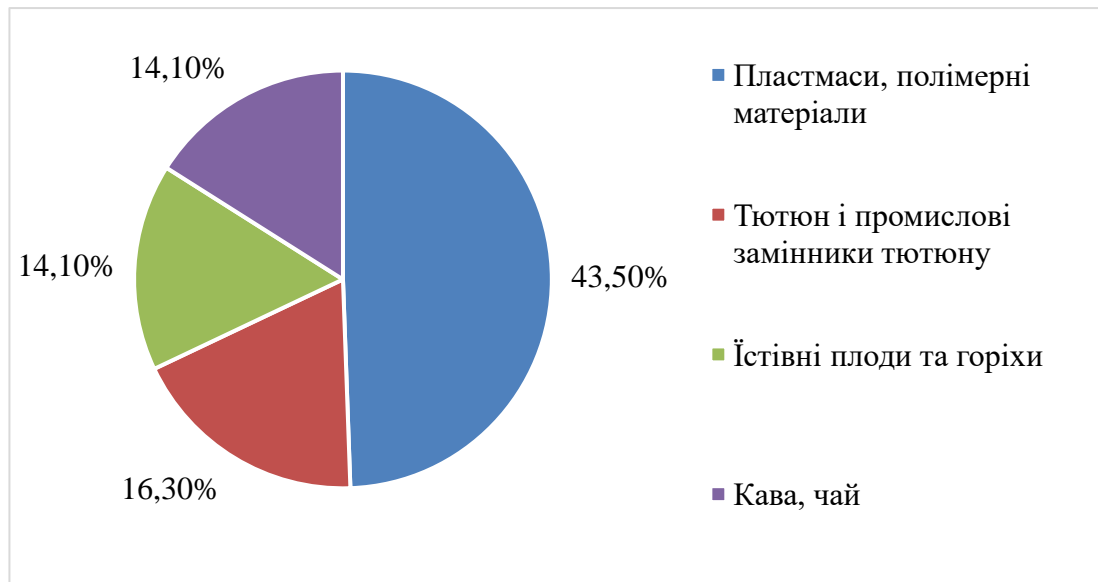

Рис. 2.5 Імпорт товарів з Танзанії 2021 р.

Джерело: складено автором: [48].

Згідно з рисунком 2.5 основними статтями імпорту товарів з Танзанії були: пластмаси, полімерні матеріали – 1 млн. 763 тис. дол. США (43,5% від загального імпорту, 255,1% від аналогічного періоду 2020 року), тютюн і промислові замітники тютюну – 660 тис. дол. США (16,3% від загального імпорту, 21,9% від аналогічного періоду 2020 р.), їстівні плоди та горіхи – 572 тис. дол. США (14,1% від загального імпорту, 449,6% від аналогічного періоду 2020 р.), кава, чай – 573 тис. дол. США (14,1% від загального імпорту, 63,2% від аналогічного періоду 2020 р.).

Експорт послуг з України до Танзанії склав 1млн. 051 тис. дол. США (177,4% від аналогічного періоду 2020 року), імпорт – 9 млн. 554 тис. дол. США (266,5% від аналогічного періоду 2020 року). Обсяг торгівлі послугами – 10 млн. 655 тис. дол. США.

Сальдо обігу між Україною і Танзанією у сфері послуг за 2021 р. було від’ємним і становило – 8 млн. 503 тис. дол. США.

Основою українського експорту стали послуги, пов’язані з подорожами (68,1%) та транспортні послуги (19,2%). Основа імпорту з Танзанії - послуги, пов’язані з подорожами (80,8%).

Змагання за клієнтів у регіоні з Кенією є важливим каталізатором для

розвитку портової галузі Танзанії. Дар ес Салам, розташований найближче до північного регіону, вважається найбільшим національним портом. Танзанія створює зручний транзитний коридор до Індійського океану для країн, таких як Руанда, Бурунді, Демократична Республіка Конго, Замбія і Малаві. Уганда може використовувати як танзанійські, так і кенійські маршрути завдяки спільному кордону з обома країнами навколо озера Вікторія. Порт є багатофункціональним, обслуговує вантажі загального призначення, а також контейнери, зерно і нафтопродукти, що постачаються до інших країн Східної Африки. З метою модернізації пропускної спроможності до 30 млн. тонн у 2030 році планується збільшення глибини біля причалів. Одночасно уряд планує створити інфраструктуру для обробки вантажів у місті Багамойо, щоб зменшити навантаження на основний порт, з будівництвом, яке розпочнеться у 2023 році.

Кореляційний аналіз є ефективним інструментом для визначення залежностей та ступенів взаємозв'язку між різними факторами, що впливають на товарну складову економіки Танзанії.

Таблиця 2.2

Кореляційний аналіз факторів, що впливають на товарну складову
Танзанії в період 2004-2020 рр.

	Виробництво сільськогосподарсько ї продукції, %	Індустріальне виробництво, млрд. грн.	Зовнішньо- торговельни й оборот, %	Інвестиції та економічне зростання, млрд. дол. США
Зовнішній державний борг, млрд. дол. США	-0,5383	0,8881	0,6511	-0,5453
Дефіцит державного бюджету, млрд. грн.	-0,4611	1,0000	0,7098	-0,5460

Джерело: складено автором за [66].

Танзанію часто називають «Землею озер» через велику площу внутрішніх водойм, яка складає 62 тис. кв. км, що приблизно рівно середній площі європейської держави. Особливо виділяються озера Вікторія, Малаві, Танганьїка і Руква, які визначають західний і північний кордони Танзанії, служать ключовими для зовнішньої торгівлі та важливими джерелами риби та

води для зрошування фермерських наділів. Міжнародний порт Кігома, збудований у 1922 році, виступає транспортним вузлом на березі озера Танганьїка, обслуговуючи торговельні потоки до ДР Конго, Бурунді та Замбії, і єдиний озерний об'єкт в Танзанії, що має функціональне залізничне сполучення із океанічним портом у м. Дар-ес-Саламі [116].

Танзанія славиться своїм потужним енергетичним потенціалом та межує з Угандою, де знаходяться комерційні родовища «чорного золота». У 2023 році «Total Energies» з Франції веде перемовини з китайською «China National Offshore Oil Corporation» щодо будівництва Східноафриканського нафтопроводу для транспортування нафти з Уганди, де виявлено поклади обсягом 6,5 млрд. барелів під надрами озера Альберт. Протяжність трубопроводу складає 1440 км, і частина його маршруту проходить паралельно до берега озера Вікторія. Нафтосховище будується біля танзанійського міста Танга, недалеко від кордону з Кенією. Порт Танга, хоч і є найстарішим у країні, має обмежений обсяг інфраструктури порівняно з м. Дар-ес-Саламом, оскільки він обслуговується лише 2 причалами та має протяжність 450 метрів [116].

Танзанія визначається великим обсягом видобування мінералів, особливо золотої руди. У 2021 році країна отримала 55,6 тонн цього благородного металу, переважно на території біля озера Вікторія та на сході. Танзанія володіє замкненим циклом видобування та виробництва, обробляючи руду на трьох підприємствах і отримавши від цього експортні надходження в розмірі 2,7 млрд. доларів у 2021 році.

Регіон Маньяра, неподалік від міжнародного аеропорту Кіліманджаро, відзначається як центр видобутку танзаніту – рідкісного і дорогого фіолетового каменю, який виключно добувається в Танзанії. Уряд закуповує продукцію від дрібних шахтарів за прийнятними цінами, запобігаючи контрабанді. Танзаніт, хоч і має невисоку твердість за шкалою Мооса (лише 6,5 одиниць), відрізняється великою рідкістю, органічно поєднуючись з срібними і золотими прикрасами. Завдяки різноманітним відтінкам при освітленні, він користується значним попитом на світовому ринку.

Основним сектором зайнятості для місцевого населення залишається аграрний сектор. Сприятливі умови для його функціонування включають вулканічні ґрунти, обширну систему озер і екваторіальний тропічний клімат. Танзанія відзначається як провідний виробник та експортер рису, кукурудзи та овочів, але символом сільського господарства залишається рис, оскільки країна входить до п'ятірки найбільших виробників рисових зерен в Африці. Успіх у цьому секторі визначається урядом, який активно субсидує закупівлю добрив та насіння фермерами протягом останніх п'яти років. Кавова промисловість також є важливою для економічного розвитку, із 265 тис. гектарів землі, відведених під кавові дерева. Найкращі сорти «арабіки» ростуть на схилах стратовулканів Кіліманджаро і Меру, тоді як рівнинні райони на півночі біля озера Вікторія відомі плантаціями «робусти». Танзанія вирощує обидва види зерен – для вишуканих напоїв та «миттєвої» кави, причому на престижну «арабіку» припадає дві третини обсягів виробництва. У 2022 році країна експортувала 1,38 млн стандартних 60-кілограмових мішків з кавовими зернами [115].

Галузь виробництва алкогольних і безалкогольних напоїв є ключовим сектором, де створюється додана вартість. Починаючи з 2016 року, підприємство «Tanzania Breweries Limited» визначається як лідер за обсягами сплачених податків серед усіх суб'єктів господарювання, задовольняючи 74% своїх потреб у сировині через закупівлю продукції місцевих фермерів. Корпорація «East African Breweries» базована в Кенії, поступово розширює свої заводи в Східній Африці, контролюючи 85% акцій «Serengeti Breweries» в 2019-2021 роках. Танзанія виділяється виноробством, особливо в центральному регіоні Додома, підкреслюючи її друге місце у виробництві вина на південь від пустелі Сахара. З 1969 року виноробство розвивається на державному рівні, хоча більшість сортів винограду подібна до тих, що вирощуються в ПАР [115].

Оцінка рівня економічної свободи у 2023 році від корпорації «Heritage» позиціонує Танзанію на 83-му місці у світі і 6-му в Субсахарській Африці, тоді

як Кенія розміщується на 29-му місці в регіоні. Однак експерти вказують на недоліки, такі як високі корпоративні та податки на душу населення в розмірі 30%, прибуток на душу населення – 3104 долари США, що свідчить про обмежену купівельну спроможність громадян. У рейтингу «Transparency International» за 2022 рік, опублікованому на початку 2023 року, Танзанія займає 94-те місце, вважаючись відносно корумпованою країною [117].

Танзанія виступає важливим торговельно-економічним партнером України у Східній Африці, займаючи одне з ключових місць серед більше ніж п'ятдесяти країн континенту. У 2021 році двосторонній товарообіг між ними становив 51 млн. 204 тис. дол. США, з експортом з України на суму 47 млн. 150 тис. дол. США та імпортом на 4 млн. 54 тис. дол. США, що призвело до позитивного сальдо в сумі 43 млн. 96 тис. дол. США.

Україна активно експортує до Танзанії зернові культури, жири та олії, чорні метали, електричні машини, котли і машини, при цьому зафіксовано значний ріст у розділі товарів з високою доданою вартістю. З іншого боку, основні пункти імпорту з Танзанії включають пластмаси, тютюн та його замітники, їстівні плоди та горіхи, каву та чай.

Щодо послуг, у 2021 році експорт з України до Танзанії становив 1 млн. 51 тис. дол. США, імпорт – 9 млн. 554 тис. дол. США, при цьому сальдо було від'ємним на 8 млн. 503 тис. дол. США. Послуги, пов'язані з подорожами та транспортом, грають ключову роль в обох напрямках торгівлі послугами.

Загальний обсяг двосторонньої торгівлі товарами та послугами за 2021 рік склав 61 млн. 859 тис. дол. США, із позитивним сальдо України у величині 34 млн. 593 тис. дол. США. Варто відзначити, що відвідуваність українських туристів до Танзанії значно зросла у 2021 році, впливаючи на цей показник, яке обумовлено полегшенням карантинних обмежень та популярністю місцевих курортів [101].

Таблиця 2.3

Товарна структура торгівлі України та Танзанії у 2021 році

	Експорт (млн. дол. США)	Імпорт (млн. дол. США)	Сальдо (млн. дол. США)
Товари	47.15	4.054	43.096
Послуги	1.051	9.554	-8.503
Загальний обсяг	48,201	13,608	34.593

Джерело: складено автором за [66].

Аналіз економічних відносин між Україною та Танзанією (табл. 2.3):

1. Товарний баланс:

- Експорт товарів з України: 47.15 млн. дол. США
- Імпорт товарів до України: 4.054 млн. дол. США
- Сальдо товарообігу: 43.096 млн. дол. США
- Аналіз: Позитивне сальдо свідчить про ефективну торгівлю товарами, зокрема значний експорт у Танзанію.

2. Товарна структура:

- Експорт з України: Зернові, метали, електричні машини.
- Імпорт в Україну: Пластмаси, тютюн, їстівні плоди.
- Аналіз: Україна активно продає товари з високою доданою вартістю, забезпечуючи різноманітність та зростання.

3. Послуги:

- Експорт послуг з України: 1.051 млн. дол. США
- Імпорт послуг до України: 9.554 млн. дол. США
- Сальдо послуг: -8.503 млн. дол. США
- Аналіз: Від'ємне сальдо у сфері послуг вказує на потребу у вдосконаленні торгівлі послугами та можливий розвиток в цьому напрямку.

4. Загальний обсяг торгівлі та вплив туризму:

- Загальний обсяг торгівлі: 61.809 млн. дол. США
- Сальдо: 34.593 млн. дол. США
- Аналіз: Зростання туризму позитивно вплинуло на загальний обсяг, підсилюючи позитивне сальдо.

5. Тенденції та перспективи:

- Збільшення обсягу експорту може бути досягнуте диверсифікацією товарів та розширенням географії.
- Вдосконалення торгівлі послугами та сприяння інноваціям можуть зменшити від'ємне сальдо у сфері послуг.

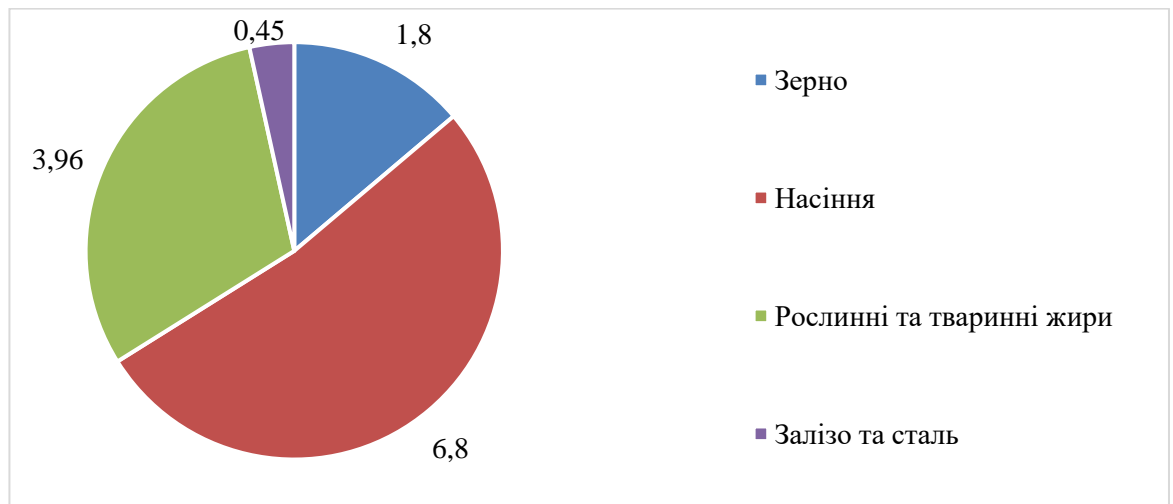

Рис. 2.4 Головні експортні товарні групи

Джерело: складено автором за [66].

Загальний експорт зменшився на 4.6% (-29.3%), експорт руди, шлаку та золи скоротився на 11.8% (-36.2%), заліза та сталі - на 10.3% (-36.2%), виробів із заліза - на 24.8% (-45.9%).

Цей аналіз служить основою для стратегічного планування та удосконалення економічної взаємодії між Україною та Танзанією (див. підрозділ 3.3).

Отже, економічний аналіз показує, що Україна та Танзанія мають активний товарообіг, зазначений позитивний сальдо в 43 млн. 096 тис. дол. США. Україна експортує зернові, метали та технологічні товари, отримуючи важливий партнерський внесок. У сфері послуг, торгівля має від'ємне сальдо через великий імпорт, зокрема у сегменті подорожей та транспорту. Загальний обсяг торгівлі товарами та послугами досягає 61 млн. 859 тис. дол. США, підсилений зростанням туризму.

2.3. Зовнішньополітична співпраця в економічній сфері України та Танзанії

У XXI ст. Танзанія продовжує реалізацію курсу економічно-орієнтованої зовнішньої політики, спрямованої на залучення іноземних інвестицій та розвиток власної економіки. Однак, крім економічних питань, вона активно розбудовує співпрацю з іншими державами та міжнародними організаціями у сферах: гуманітарній, захисту прав людини та боротьби зі світовими викликами, такими як глобальне потепління та пандемія COVID-19. Також значна увага у зовнішній політиці Танзанії приділяється співпраці з країнами Африканського союзу та участі у формуванні континентальної зони вільної торгівлі [15, с. 76].

Основні вектори реалізації зовнішньої політики Танзанії у XXI ст. наступні:

1. Розвиток економічної співпраці та залучення іноземних інвестицій, зокрема з Китаю та США.
2. Активна участь у регіональних організаціях, таких як Східноафриканське співтовариство, розвиток співпраці з країнами Африканського союзу.
3. Зміцнення співпраці з Європейським Союзом та приєднання до його Угоди «Про ЕПС».
4. Розвиток міжнародної гуманітарної співпраці та захист прав людини.
5. Формування континентальної зони вільної торгівлі на Африканському континенті.
6. Підтримка міжнародної безпеки та боротьба з тероризмом, зокрема через участь у міжнародних операціях.
7. Розвиток культурних та освітніх зв'язків з іншими країнами світу.
8. Зміцнення співпраці з іншими країнами Африки в галузі боротьби зі зміною клімату та розвитку екологічної економіки.

9. Участь у розвитку і підтримці миру та стабільності в регіоні, зокрема через активну участь у миротворчих операціях та дипломатичних місіях.

Танзанія останнім часом дуже активно розвиває свою економіку через залучення іноземних інвестицій. У цьому процесі особливо важливу роль відіграють такі країни, як Китай та США. Зокрема, з Китаєм Танзанія підписала угоду про співпрацю на 20 млрд. дол. США, в рамках якої китайські компанії будуть інвестувати у проекти з інфраструктури та енергетики в Танзанії. Також вже реалізуються проекти з будівництва порту в місті Багамойо, залізниці від цього порту до озера Вікторія та інших інфраструктурних об'єктів.

Також Танзанія співпрацює зі США у сфері економіки та інвестицій. Зокрема, під час візиту президента Танзанії до Вашингтона у 2018 р. підписано угоди з реалізації проєктів у сфері енергетики та транспорту на загальну суму близько 1,7 млрд. дол. США.

Таким чином, розвиток економічної співпраці та залучення іноземних інвестицій - один з основних векторів реалізації зовнішньої політики Танзанії у XXI ст., а співпраця з Китаєм та США грає важливу роль у цьому процесі.

Танзанія зосереджує зусилля на співпраці з країнами Африканського союзу та іншими регіональними організаціями, зокрема Східноафриканським співтовариством (ЕАС). Так, у 2019 р. Танзанія була господарем саміту ЕАС, на якому обговорювалися питання економічного розвитку, торгівлі та безпеки в регіоні. Також Танзанія бере участь у роботі інших регіональних організацій, таких як: Західноафриканський економічний та монетарний союз, та підтримує розвиток співпраці міжрегіональних організацій Африки. Участь у регіональних організаціях континенту дозволяє Танзанії залучати нові інвестиції та зміцнювати свої позиції в регіоні [15, с. 77].

Зміцнення співпраці з ЄС – один із важливих напрямів зовнішньої політики Танзанії в XXI ст. Так, 2014 р. Танзанія підписала Угоду «Про економічне партнерство» (Угода про ЕПС) з ЄС, мета якої – забезпечити

зростання торгівлі між Танзанією та країнами ЄС, сприяти економічному розвитку та забезпечити їх збалансоване торговельне партнерство. Згідно з Угодою «Про ЕПС», Танзанія зобов'язана поступово знижувати мита на ввезення товарів з ЄС, що стимулює зростання торгівлі та інвестицій між обома сторонами угоди. Крім того, ця угода містить положення щодо захисту прав інтелектуальної власності в Танзанії та забезпечення нею дотримання стандартів у сфері праці та навколишнього середовища [10, с. 59].

Приєднання до Угоди «Про ЕПС» у 2016 р. стало важливим кроком для Танзанії у зміцненні співпраці з ЄС та розвитку своєї економіки. За словами представників уряду Танзанії, Угода «Про ЕПС» – один із інструментів, що допоможе країні залучити іноземні інвестиції та підвищити конкурентоспроможність своїх товарів на міжнародному ринку [16, с. 42].

Танзанія також прагне розвивати співпрацю з окремими членами ЄС, зокрема з Великою Британією та Німеччиною. Щобільше, у 2018 р. Велика Британія визначила Танзанію як одну з пріоритетних країн для розвитку з нею торговельно-економічних відносин після Brexit. Нею оголошено про створення спільного економічного комітету між двома країнами з метою розширення їх торговельно-економічних зв'язків та залучення інвестицій.

Загалом, зміцнення співпраці з Європейським Союзом та окремими його членами сприятиме розвитку економіки Танзанії та забезпеченню підвищення рівня життя її населення.

Четвертим вектором реалізації зовнішньої політики Танзанії у XXI ст. є розвиток гуманітарної співпраці та захист прав людини. Танзанія активно співпрацює з міжнародними організаціями з метою захисту прав людини та підвищення рівня життя. Так, 2019 р. Танзанія приєдналася до Конвенції ООН «Про права людини з інвалідністю» та ратифікувала Міжнародний пакт «Про громадянські та політичні права». Крім того, 2017 р. Танзанія прийняла Закон про захист прав людини та громадянські свободи, який забезпечує захист прав людини та свободи слова.

У рамках гуманітарної співпраці Танзанія взаємодіє з різними міжнародними організаціями, такими як: ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, Червоний Хрест, Всесвітня організація охорони здоров'я тощо. В рамках цієї співпраці проводяться проекти з розвитку освіти, охорони здоров'я, соціальної підтримки та інші. Іншим важливим напрямком розвитку гуманітарної співпраці Танзанії є її боротьба зі спричиненими людською діяльністю наслідками глобального змінного клімату. У рамках цього напрямку Танзанія співпрацює з міжнародними організаціями, такими як ЄС та ООН, для зменшення впливу зміни клімату на економіку та соціальне благополуччя країни [24].

Крім того, Танзанія активно захищає права жінок та дітей. Так, у країні створені спеціальні органи та програми, які сприяють захисту прав жінок та підтримці гендерної рівності. Танзанія також приєдналася до багатьох міжнародних конвенцій та угод з питань прав людини та гендерної рівності.

Таким чином, розвиток гуманітарної співпраці та захист прав людини є важливим напрямком зовнішньої політики Танзанії у XXI ст. Отже, з метою підвищення рівня життя своїх громадян та захисту прав людини, Танзанія продовжує активно розвивати гуманітарну співпрацю та співпрацю з міжнародними організаціями.

Формування континентальної зони вільної торгівлі на Африканському континенті є ще одним важливим напрямком зовнішньої політики Танзанії. У 2018 р. Танзанія приєдналася до Угоди «Про зону вільної торгівлі» Африканського союзу, підписаної 2018 р. в Руанді. Мета угоди – зниження тарифних бар'єрів між країнами Африканського континенту та створення однієї великої зони вільної торгівлі, що сприятиме економічному зростанню та розвитку на континенті. Танзанія, як і інші учасники Афрікзони, отримує можливість збільшення обсягу торгівлі та залучення іноземних інвестицій, що сприятиме економічному розвитку країни та зростанню рівня життя її громадян. Також участь у формуванні континентальної зони вільної торгівлі –

прояв підтримки інтеграції на Африканському континенті та зміцнення позицій Танзанії в регіоні [15, с. 79].

Танзанія активно підтримує міжнародну безпеку та бере участь у боротьбі з тероризмом шляхом участі в міжнародних операціях. Наприклад, з 2014 р. Танзанія бере участь у миротворчій місії ООН в Демократичній Республіці Конго (MONUSCO), створеній з метою забезпечення миру та стабільності в регіоні. Також Танзанія брала участь у місіях миротворців в Судані та Південному Судані. Крім того, Танзанія активно співпрацює з іншими країнами та міжнародними організаціями у сфері боротьби з тероризмом та іншими загрозами безпеці. Наприклад, Танзанія – член Африканського Союзу та регіональної організації ЕАС, які займаються питаннями забезпечення миру та безпеки на континенті. Також Танзанія співпрацює з іншими країнами у рамках різноманітних міжнародних ініціатив, наприклад, Конвенції ООН проти транснаціональної злочинності та Європейського Союзу з боротьби з тероризмом [39].

Танзанія активно працює над розвитком культурних та освітніх зв'язків з іншими країнами світу. Для досягнення цієї мети уряд Танзанії проводить різноманітні ініціативи, такі як обміни студентів, візити діячів культури та науковців, організація міжнародних конференцій та семінарів тощо. Однією з головних ініціатив в цьому напрямку - програма «Танзанія-США», яка передбачає обмін студентами та науковцями двох держав. Крім того, уряд Танзанії активно співпрацює з різними країнами в області культури, зокрема з Францією, Німеччиною та Індією. У 2019 р. представника Танзанія обрано головою Комітету ЮНЕСКО з питань культурної спадщини та гендерної рівності, як визнання внеску цієї країни в розвиток культури та освіти в світі.

Також важливим напрямком розвитку культурних та освітніх зв'язків Танзанії є її співпраця з членами Комісії ЮНЕСКО з обміну культурними цінностями та розвитку міжкультурного діалогу. Для цього уряд Танзанії доклав значні зусилля для збереження та просування своєї культурної

спадщини, зокрема шляхом збереження традиційної культури та мистецтва національних менших груп [25].

Танзанія, як і більшість країн Африканського континенту, суттєво потерпає від змін клімату. Тому ця країна зробила серйозні кроки в напрямку розвитку власної екологічної економіки та попередження зміни клімату. Так, 2015 р. прийнята Національна відповідь на зміну клімату, яка містить міркування та заходи щодо зменшення викидів парникових газів, пристосування до наслідків зміни клімату та зеленого економічного зростання. Танзанія також активно співпрацює з іншими країнами Африканського союзу в галузі зміни клімату та розвитку екологічної економіки. Зокрема, у рамках Африканського союзу створена Ініціатива «Зелений мур», мета якої – відновлення та охорона екосистем континенту. Танзанія – одна з країн, що беруть участь у цій ініціативі [15, с. 80].

Крім того, Танзанія співпрацює з іншими країнами в галузі розвитку екологічної енергетики. Наприклад, 2019 р. укладено угоду між Танзанією та Китаєм про будівництво сонячної електростанції потужністю 600 МВт. Цей проект допоможе зменшити залежність від використання вугілля та зменшити викиди шкідливих речовин до навколишнього середовища.

Танзанія активний учасник миротворчих операцій в різних країнах, зокрема в Конго, Судані, Південному Судані та Сомалі. Крім того, вона підтримує дипломатичні ініціативи для вирішення конфліктів у різних країнах Африки. Наприклад, у 2020 р. Танзанія сприяла проведенню мирних переговорів між урядом Судану та повстанськими групами Дарфуру. Також Танзанія виконувала обов'язки як тимчасовий член Ради безпеки ООН у 2021-2022 рр. [39].

Таким чином, зовнішня політика Танзанії у перші десятиліття XXI ст. спрямована на: розвиток її економічної співпраці з іншими країнами, залучення іноземних інвестицій, розвиток гуманітарної співпраці та захист прав людини, формування континентальної зони вільної торгівлі на Африканському континенті, підтримку міжнародної безпеки та боротьбу з

тероризмом, розвиток культурних та освітніх зв'язків з іншими країнами, зміцнення співпраці з іншими країнами Африки в галузі боротьби зі зміною клімату та розвитку екологічної економіки, а також участь у розвитку і підтримці миру та стабільності в регіоні.

8 червня 1992 року, Об'єднана Республіка Танзанія визнала незалежність України, а обмін нотами, який відбувся 8 липня 1992 року, встановив дипломатичні відносини між двома країнами. На сьогоднішній день, Україна і Танзанія не мають дипломатичних представництв у відповідних містах.

Посольство України в Кенії, відкрите у 2004 році, взяло на себе відповідальність за розвиток відносин з Танзанією. Посол України у Кенії, А.І.Праведник, очікує акредитації у Танзанії.

Посольство Танзанії в Україні, розташоване у Стокгольмі, за сумісництвом представляє інтереси Танзанії. Двосторонні органи високого рівня поки відсутні, але Танзанія виражає бажання розвивати співробітництво з Україною в різних галузях, включаючи торгівлю, сільське господарство, хімічну промисловість, медицину, освіту та машинобудування.

Зараз між країнами є лише один підписаний документ – Протокол про встановлення дипломатичних відносин. Проте відбувається процес роботи над трьома проектами двосторонніх угод, включаючи інвестиції, освіту та співробітництво між торговельно-промисловими палатами обох країн.

Отже, українсько-танзанійська співпраця також підтримується в межах міжнародних організацій, зокрема в системі ООН, де обидві країни взаємно підтримують одна одну. Керівництво Танзанії висловлювало підтримку суверенітету та територіальної цілісності України на високому рівні [76].

Висновки до другого розділу

Зовнішня політика Танзанії базується на принципах незалежності, мирного врегулювання конфліктів, співпраці з іншими країнами та міжнародними організаціями. Метою її є забезпечення національних інтересів

країни та просування її соціально-економічного розвитку через розширення зовнішньоекономічних зв'язків Танзанії. Формування та реалізація зовнішньої політики Танзанії здійснюється за участю Президента, Кабінету Міністрів, її Міністерства закордонних справ та дипломатичних організацій, Парламенту, Міжнародних і громадських організацій. Міністерство закордонних справ є основним виконавчим органом, який відповідає за формування та виконання зовнішньополітичної стратегії країни. Кабінет Міністрів затверджує зовнішньополітичну стратегію Танзанії та контролює її виконання. Громадські та дипломатичні організації забезпечують залучення громадськості до формування зовнішньополітичної позиції Танзанії та підтримку дипломатичних стосунків з іншими країнами. Також, Танзанія є активним учасником різних міжнародних організацій, таких як: ООН, Африканський Союз та Співдружність націй, та бере участь у роботі цих організацій для забезпечення своїх національних інтересів на міжнародній арені та сприяння їх співпраці.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ І ТАНЗАНІЄЮ

3.1. Перспективи розвитку зовнішньоекономічного співробітництва України з країнами Африки як передумова активізації зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та Танзанією

Сучасна зовнішня торгівля становить ключовий ресурс валютних потоків для всіх країн, у тому числі для України. Вона виступає як важлива основа для міжнародного співробітництва та необхідний компонент національної безпеки в зовнішньому та економічному аспектах. Особливу вагу отримує зовнішня торгівля у контексті постійного зростання економічних та технологічних нерівноваг, збільшення впливу неекономічних чинників на глобальні процеси та послаблення економічного зростання у великих економіках. У зв'язку з цим стає важливим переглядати стратегії співпраці України у зовнішній торгівлі. Останнім часом основними позиціями у експорті з України є сільськогосподарська продукція та продукти харчової промисловості.

Починаючи з 2015 року, експорт сільськогосподарської продукції в Україні зазнає постійного зростання. Найвищий обсяг досягнуто у 2019 році, складаючи майже 26% від загального обсягу експорту країни. В цей період експорт продуктів рослинного походження збільшився на 38%, до 12 914,543 мільйонів доларів США. За останні роки основною частиною експорту України стає продукція сільського господарства та харчової промисловості, її частка зросла з 27,2% в 2015 році до 41,0% в 2020 році. Україна активно зміцнює свої позиції на світовому аграрному ринку, входячи до десятки найбільших виробників зерна і олійного насіння. Прогнозується, що до 2030 року виробництво зерна в Україні досягне 80 мільйонів тонн, а обсяг експорту перевищить 50 мільйонів тонн. Аналізуючи рисунок 3.1, можна зробити

висновок, що зростання експортних можливостей сприяє розширенню ринків збуту, зокрема варто звернути увагу на перспективи ринку Африки, який визначається високими темпами.

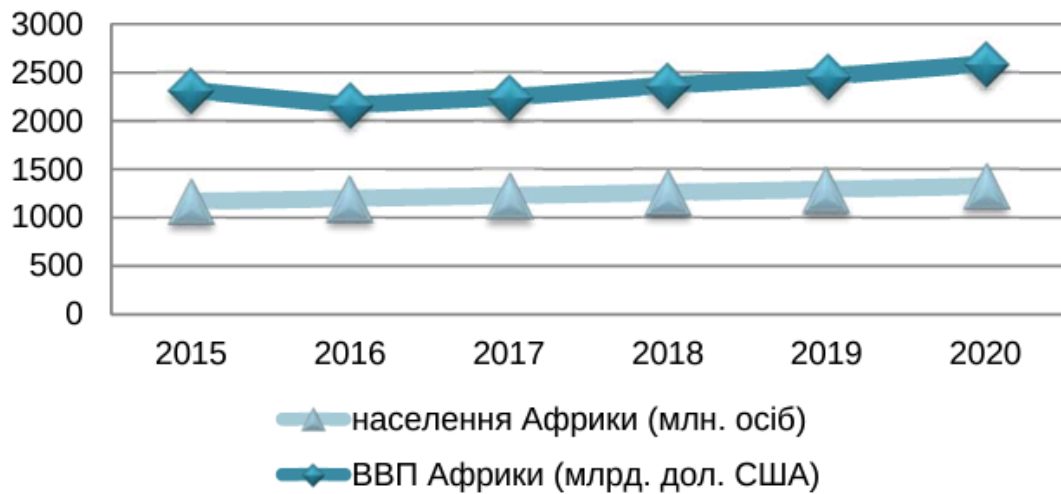

Рис. 3.1. Динаміка зростання населення та ВВП Африки 2015-2020 р.
Джерело: складено автором [101].

Позитивним фактором є той факт, що африканці мають змогу вирівнювати збільшення імпорту товарів завдяки стійкому економічному зростанню, яке випереджає темпи приросту населення. Незважаючи на цей позитив, серйозною проблемою для Африки залишається забезпечення продовольством, особливо через швидке збільшення населення і зростаючий попит. Недостаток внутрішнього виробництва продуктів харчування зумовлює значний обсяг імпорту.

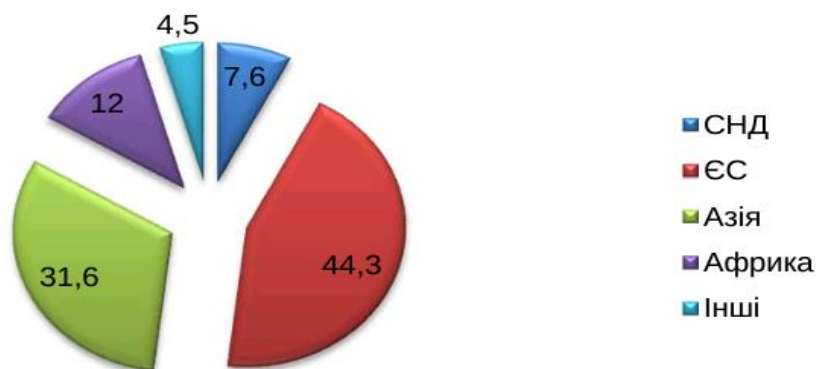

Рис. 3.2. Баланс експорту товарів України за регіонами світу в 2020 р. (%)
Джерело: складено автором [65].

Згідно з рисунком 3.2 можна побачити, що зміни в регіоні останніми десятиліттями роблять Африку одним із найперспективніших ринків для українських товарів, сприяючи розвитку взаємовигідних економічних відносин. Україна має стійкі експортні зв'язки з африканськими країнами, і продукти харчування з України посідають третє місце в експорті до Африки, поступаючись тільки країнам ЄС та Азії.

У 2020 році африканський континент складав 12% загального українського експорту. Проте важливо не розглядати Африку як єдиний, однорідний ринок, оскільки країни цього континенту відрізняються за рівнем розвитку, національними особливостями населення, наявністю інфраструктурних об'єктів та іншими факторами, які впливають на обсяг і структуру експорту.

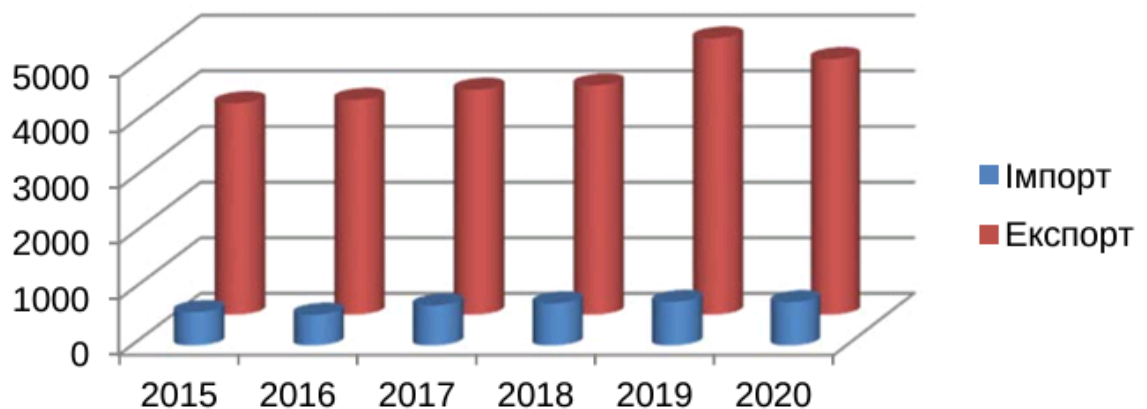

Рис. 3.3. Динаміка зовнішньої торгівлі товарами між Україною та країнами Африки в 2015–2020 рр. (млн дол. США)

Джерело: складено автором [101].

Згідно з даними на рисунку 3.3, обсяги торгівлі, зокрема експорт, України з країнами Африки збільшувалися в період з 2015 по 2019 рік і досягли піку у 2019 році. Максимальний обсяг експорту товарів з України до країн Африки склав 4 970,8 млн доларів США у 2019 році, що відзначало зростання на 2,5% порівняно з попереднім роком. Середній щорічний приріст експорту з України до Африканського континенту становив 2–3%. У цей період також

відзначалось збільшення імпорту товарів з африканських держав, досягнувши свого максимуму у 2019 році – 784,9 млн доларів США. Середній щорічний приріст імпорту товарів з Африки до України склав 1,2%.

Беручи до уваги дані у таблиці 3.1 важливо відзначити, що часто асортимент експортованої продукції складається з необробленого сировини, такого як зерно, яке на місці обробляють у борошно, що суттєво знижує додану вартість. Незважаючи на це, загальний обсяг експорту зростає, особливо в сфері сільського господарства. У таблиці 3.1 представлена товарна структура українського експорту до основного торговельного партнера – Єгипту. Аналіз зовнішньої торгівлі товарами України з країнами Африки показує позитивні тенденції, оскільки обсяги експорту є значними.

Таблиця 3.1

Товарна структура зовнішньої торгівлі України з Єгиптом за 2020 р.

	Вартість (млн дол. США)	% до загального обсягу
Зернові культури	1119,802	69,20
Жири та олії тваринного або рослинного походження	99,022	6,12
Тютюн і промислові замінники тютюну	64,463	3,98
Насіння і плоди олійних рослин	36,727	2,27
Чорні метали	198,592	12,27

Джерело: складено автором за [66].

В останні роки предметом зовнішнього сільськогосподарського вивозу України є експорт сировини, зокрема рослинних продуктів, таких як кукурудза, пшениця, ячмінь, ріпак і соя. Соняшникова олія посідає друге місце серед експортних продуктів, становлячи 7,6% від загального обсягу експорту, на другому місці після кукурудзи. Останні роки підтверджують лідерську позицію України у постачанні зернових на світовий ринок, і прогнози вказують на можливе перевищення експорту зернових культур понад 47 млн тонн у

2020/2021 МР. Прогнозується, що виробництво пшениці в Україні досягне 34 млн тонн до 2029 року, що становитиме 4,1% від світового виробництва. За аналогією, у 2019 році ця цифра становила 28 млн тонн або 3,7%. Протягом наступних десяти років Україна продовжить удосконалювати свої позиції на світовому ринку зерна, можливо, вийде серед п'яти провідних експортерів, підвищивши їхню частку до 14%. Таким чином, можна стверджувати, що агропродукція стала ключовим експортним товаром України за останні 10 років. Протягом періоду з 2014 по 2020 рр. експорт сільськогосподарської продукції та продовольства зрос на 33,2%, навіть при скороченні загального обсягу експорту товарів на 8,7%.

У контексті інтеграції України у світову економіку велике значення має сфера торгівлі. Останнім часом основним експортним товаром країни стала продукція сільського господарства та харчової промисловості. Важливо відзначити, що відсоток цих товарних груп у загальному експорті зросла з 30,9% у 2014 році до 45,1% у 2020 році. Це сталося при скороченні загального обсягу експорту з України з 53,9 млрд доларів США в 2014 році до 49,2 млрд доларів США в 2020 році (або на 8,7%). Водночас експорт агропродовольчої продукції зріс з 16,7 млрд доларів США до 22,2 млрд доларів США, що відповідає збільшенню на 33,2% [65].

Україна поступово укріплює свої позиції на світовому аграрному ринку, входячи до десятки найбільших світових виробників зерна та олійного насіння і займаючи провідні позиції серед експортерів цих продуктів. Зростання експортних можливостей, обумовлене значущими змінами у географічній структурі експорту, зокрема скорочення торгівлі з Росією та іншими країнами СНД, породжує питання щодо розширення ринків збуту, серед яких важливим є ринок країн Африки.

Протягом останнього десятиріччя економіка країн Африканського континенту зросла із мінімальними темпами на 5% щорічно, прогнозуючи подвоєння валового національного продукту до 2030 року та збільшення його в 7 разів до 2050 року, з урахуванням очікуваного збільшення світового

населення на 2 млрд до 2050 року, з яких 1 млрд буде з Африки. Населення континенту, що є наймолодшим у світі, збільшиться, особливо в групі віком від 15 до 24 років, до 2045 року [68]. Цей розвиток, поряд із позитивними тенденціями в економіці, підсилює попит на продукти харчування. За останні два десятиріччя Африка показала значний соціальноекономічний прогрес, стаючи домінантною в 16 з 30 швидкозростаючих економік світу у 2020 році. Це призвело до зростання інтересу багатьох країн, включаючи Україну, до розширення співпраці та збільшення експорту до регіону. У 2020 році українські виробники поставили товарів на суму 4,8 млрд доларів США, що становить майже 10% від українського експорту, а коефіцієнт покриття імпорту експортом до країн Африки зросло до 6, відзначаючи значний зріст економічних відносин між Україною та Африкою.

У різних регіонах Африки спостерігаються відмінності у структурі імпорту агропродовольчих товарів, але загальний попит на пшеницю, кукурудзу, рослинні олії, цукор підвищений. Також значні обсяги імпорту овочів, фруктів, м'яса, риби, молочних продуктів тощо. Україна активно експортує зернові культури, жири, олії та інші продукти. Зокрема, в 2020 році обсяг експорту зернових до країн Африки становив 2313,4 млн доларів США, при цьому Єгипет виявився основним покупцем. За аналізований період експорт зернових зріс на 1,5 раза, приносячи Україні майже 10 млрд доларів США. Позитивна тенденція в експорті пшениці до країн Африки також відзначена, досягаючи 34,6% у вартісному виразі [61] (див. додаток А).

У найбільш розвинених країнах сходу та півдня Африки спостерігається природне збільшення кількості споживачів вітчизняного експорту, які демонструють високі показники економічного зростання. Особливо це відноситься до стабільних країн узбережжя Індійського океану, таких як Кенія та Танзанія [68].

Африканський континент визначається як один із ключових імпортерів сільськогосподарської продукції, відкриваючи Україні можливості для розширення експорту. Аналіз останніх років свідчить про те, що Африка

посідає лідерські позиції в експорті українських товарів. З урахуванням інтенсивного економічного та соціального розвитку в регіоні, співпраця з Африкою виглядає перспективно. Африканські ринки стають все більш привабливими для українських товаровиробників, враховуючи зростання населення, зокрема завдяки активній урбанізації. При цьому платоспроможність регіону зростає, оскільки економічний розвиток випереджує приріст населення. Аналіз показує помітний ріст обсягів експорту, прогноз наступних трьох років передбачає активне збільшення експорту. Завдяки цьому експортерам рекомендується переглянути товарну структуру та зосереджуватися на збільшенні обсягів експорту обробленої продукції, що позитивно вплине на економіку України через розширення доданої вартості товарів.

Перспективи розвитку зовнішньоекономічного співробітництва України з країнами Африки, зокрема Танзанією, включають потенціал для розширення торговельних обмінів, спільних інвестицій та технологічного обміну. Залучення ресурсів та розробка ефективних стратегій сприятимуть активізації зовнішньоекономічних зв'язків між обома країнами.

Отже, важливо враховувати особливості ринків, культурні відмінності та створювати умови для взаємовигідного співробітництва. Україна може впроваджувати програми підтримки підприємств, що активно працюють на африканських ринках, сприяючи їхньому успішному входженню та розвитку. Розвиток та укріплення економічних відносин між Україною та Танзанією потребує системної стратегії, орієнтованої на взаємну вигоду, і ретельного вивчення ринкових умов для успішної реалізації спільних проєктів.

3.2. Оцінка та перспективи конкурентних переваг зовнішньої торгівлі між Україною та Танзанією

В липні 2020 року Світовий банк визнав Танзанію країною із середнім рівнем доходу, оскільки її валовий національний дохід на душу населення перевищив 1036 доларів США. Це свідчить про стабільний економічний ріст,

який за останнє десятиліття становив 6-8% [116]. Цей успіх не лише визнається, а й обіцяє користь у майбутньому, спрощуючи доступ до кредитів для розвитку.

Танзанія визначається не лише стабільним економічним зростанням, а й активним залученням інвестицій. Співпраця з Танзанією може бути важливою для України, враховуючи її господарчий потенціал та можливості отримання підтримки для реалізації розвиткових проєктів.

26 квітня 1964 року на політичній карті Африки з'явилася Об'єднана Республіка Танзанія внаслідок об'єднання Танганьїки та Занзібару. Перший президент, Джуліус Ньєрере, впроваджував африканський соціалізм «уджамаа», ґрунтований на концепції колективізму та взаємної допомоги. Хоча цей соціалізм сприяв розвитку гуманітарних відносин і стабілізації, економічно він не дав очікуваних результатів. До кінця 1990-х економіка Танзанії зросла повільно через низький рівень освіченості, обмежене використання технологій та залежність від сільськогосподарського експорту. Країна залишається переважно аграрною, з близько 80% населення в сільському секторі, а лише 20% – в промисловості й послугах. Незважаючи на важливість сільського господарства, яке становить основу економіки, воно є її ґальмівним фактором розвитку, використовуючи застарілі технології та маючи екстенсивний характер.

Навіть при збереженні аграрно-сировинної спеціалізації, у XXI столітті економічні показники Танзанії почали поліпшуватися із значною швидкістю. Протягом останніх десяти років річний темп зростання економіки країни становив від 6 до 8%, середньо 6,8%. Крім того, ВВП Танзанії зросло з 29 млрд доларів у 2009 році до 63 млрд доларів у 2019 році, що майже подвоїлося. Ці показники свідчать про те, що Танзанія вважається однією з найбільш швидкозростаючих економік у світі. Навіть пандемія коронавірусу не зупинила цей економічний розвиток: за прогнозами, у 2020 році ВВП Танзанії збільшиться на 5,2%, що, хоч і нижче, ніж раніше прогнозовані 6,4%, все ще є найвищим показником у Східній Африці. Важливою складовою цього

зростання є підвищення цін на золото, яке активно видобувається в країні. Таким чином, Танзанія, поруч з Ефіопією та Руандою, може похвалитися статусом найшвидше зростаючої східноафриканської економіки [116].

Внаслідок економічного успіху, Світовий банк 1 липня 2020 р. оголосив про перенесення Танзанії до країн з низьким середнім доходом. Основним критерієм був валовий національний дохід на душу населення, що для цієї групи становить від 1 036 до 4 045 дол. США. В Танзанії цей показник у 2019 р. склав 1 080 дол., що спричинило зміну статусу з низького на середній рівень доходу [116]. Досягнення цієї мети на 5 років швидше, ніж передбачалося урядовим планом, свідчить про якісні зміни в соціально-економічному розвитку та зменшення рівня бідності.

Представники Танзанії вважають це відображенням позитивних змін у розвитку, зокрема в зменшенні бідності. Головний вигідний ефект – підвищення кредитного потенціалу для залучення інвестицій в країну. Однак ця зміна статусу не означає подолання економічних проблем, пов'язаних з низькими стандартами життя та розривом у рівні доходів.

Щодо запоруки такого стрімкого розвитку, ключовими факторами є інвестиційна привабливість та політична стабільність. Танзанія привертає увагу своєю стабільністю, яку підтверджує відсутність політичної нестабільності протягом майже 60 років. Це стало важливою передумовою для розвитку економічного потенціалу в Африці.

Інвестиційна привабливість Танзанії сьогодні визначається не лише політичною стабільністю і відсутністю громадянських конфліктів. Серед ключових факторів для потенційних вкладників – обширний ринок з 57 млн населення, значні природні ресурси, приватизація та успішна макроекономічна політика. До того ж, управління президентів Кіквете та Магуфулі спрямоване на позитивний імідж Танзанії міжнародно, включаючи розвиток відносин з перспективними країнами-партнерами.

Диверсифікація господарської діяльності виступає ключовим фактором для привертання іноземних інвестицій та економічного зростання Танзанії.

Крім сільськогосподарського сектору, розвиваються галузі видобутку мінеральної сировини (Танзанія в Топ-5 з виробництва золота на континенті, а також експортує алмази, танзаніт, рубіни, вугілля та нікель), виробництва цементу, текстилю, кераміки тощо. Значно зросла сфера послуг, зокрема телекомунікацій, банкінгу та конструкторського будівництва, що сприяло перетворенню Дар-ес-Саламу в економічний центр Східної Африки. За даними Світового банку, щорічно в економіку Танзанії залучається понад 1 млрд доларів прямих іноземних інвестицій [116].

Однією з сфер, яка не лише сприяла економічному піднесенню країни, але й призвела до світового визнання національного бренду, є туризм, що становить понад 12% ВВП. Танзанія, що щороку приймає понад 1 мільйон туристів, славиться своєю мальовничістю та конкурує з Кенією за красою дикої природи. Материкова частина приваблює унікальними природними краєвидами, включаючи озеро Вікторія, парки Серенгеті та Нгоронгоро, гору Кіліманджаро. Слова «Танзанія» та «сафарі» тут є майже синонімічними. Занзібар, архіпелаг, відомий як «африканські Мальдіви», також є центром рекреаційного туризму. Навіть з високими темпами росту, країна активно працює над популяризацією свого туристичного бренду, особливо в країнах пострадянського простору, і вдосконаленням інфраструктури через збільшення інвестицій.

Енергетика може стати ключовим напрямком для підвищення глобальної конкурентоспроможності економіки Танзанії. Значні природні газові резерви у шельфі Індійського океану, що на даний момент оцінюються у 1,5 трлн кубічних метрів, з перспективою збільшення до 3-4 трлн, відкривають можливості для розвитку. Крім того, сприятливий клімат дозволяє активно використовувати альтернативні джерела енергії, такі як сонячна та вітрова енергія [116]. При задоволенні внутрішнього попиту на електроенергію через відновлювальні джерела, Танзанія може стати експортером природного газу, зацікавивши такі країни та компанії, як Об'єднані Арабські Емірати, Туреччина, Китай, США, Індія, Бразилія і ЄС. Це відкриває перспективи для

інвестицій у розвиток енергетичної інфраструктури, зокрема трубопроводів та станцій, що робить Танзанію ключовим постачальником енергоносіїв в Східній Африці.

Президент Джон Магуфулі досяг важливого успіху, розпочавши обширне будівництво інфраструктури, спрямоване на покращення транспортного сполучення в Танзанії. Основним проєктом є будівництво залізничної системи, яка з'єднає економічний центр і головний порт Дар-ес-Салам з сусідніми країнами. Турецька компанія «Yarı Merkezi» виграла тендер на будівництво двох ділянок залізниці. Цей проєкт покращить транспортне сполучення та підвищить вплив Танзанії в регіоні, конкуруючи з Кенією за лідерство в торговельному габі Східної Африки. Танзанія, маючи всі передумови, може претендувати на регіональне лідерство завдяки політичній стабільності, природним ресурсам та географічному положенню, що забезпечує торгівлю з континентальними державами та робить її ключовим гравцем у міжнародних торгових операціях.

Зазначені фактори не лише пояснюють економічний зріст Танзанії, але й породжують питання щодо можливості офіційної Додоми претендувати на роль регіонального лідера в Східній Африці.

Танзанія може зайняти провідне місце серед туристичних напрямків у регіоні завдяки своїм унікальним перевагам. Туроператори країни успішно організовують спільні тури з Кенією та Замбією, включаючи комбіновані маршрути через національні парки Масаї Мара та Серенгеті, а також транспортні коридори, які ведуть до водопаду Вікторія на кордоні Замбії та Зімбабве. Окрім того, інтернаціональний аеропорт Кіліманджаро, розташований біля Аруші, стає ключовим зв'язком регіону зі світом, маючи довгу злітно-посадкову смугу та навколишню територію з родючими вулканічними ґрунтами для вирощування сільськогосподарських продуктів.

Окрім того, привабливість Танзанії як туристичного напрямку підкреслюється можливістю відпочинку в Малаві, де озеро Малаві, відоме як «Озеро зірок», простягається на 570 км. Це озеро славиться своєю

надзвичайною прозорістю води та різноманіттям видів риби [116].

Крім того, східна частина Малаві, яка належить Танзанії, представлена великим Ньяса, який увійшов до переліку найбільших внутрішніх водойм на континенті. З його довжиною в 570 км це озеро є не лише природною резервацією, але й важливим аспектом туристичного приваблення регіону.

Таким чином, з врахуванням добре організованих туроператорів, розвиненої інфраструктури, такої як аеропорт Кіліманджаро, та природних багатств, Танзанія має потенціал стати не лише туристичним лідером в своєму регіоні, але й здобути міжнародне визнання як унікальне природне призначення.

Сьогодні Танзанія має всі передумови для того, щоб стати регіональним економічним гігантом. Політична стабільність, багаті природні ресурси та значний людський потенціал роблять її привабливою для інвесторів та партнерів. Географічне положення на узбережжі Індійського океану, наявність важливих портів та розвинена залізнична мережа роблять Танзанію ключовим гравцем у торгівлі з регіональними та міжнародними партнерами.

Відзначимо, що ворота до Східної Африки та посередник у міжнародних торгових операціях, які надає Танзанія, особливо важливі для країн, які не мають виходу до моря, таких як Бурунді, Руанда, Уганда, Замбія, Малаві та Конго.

У світлі цих обставин Танзанія має шанс стати сильним субрегіональним гравцем, викликаючи існуючі економічні динаміки та конкуруючи з іншими країнами регіону.

На основі своїх переваг і бажання відігравати більш важливу роль у регіональних та континентальних ініціативах, Танзанія стоїть на чолі інтеграційних процесів у Східній Африці. Вона є активним учасником Східноафриканського співтовариства (САС) та Співтовариства розвитку Півдня Африки (САДК) [116]. Регіональна інтеграція не лише політичний інструмент для більш ефективного представництва інтересів на міжнародному рівні, але також сприяє взаємовигідному розвитку економічних відносин між

країнами, об'єднаними ринком з понад 600 млн осіб.

Крім цього, офіційна Додома активно пропагує концепцію створення «суахілійської цивілізації», що ґрунтується на мовній спорідненості народів Східної та Центральної Африки. Суахілі, яка є найбільшою мовою банту, поширена від Сомалі на півночі до Мозамбіку на півдні, а також від узбережжя Індійського океану до внутрішніх районів ДР Конго на заході, визнана державною мовою в Танзанії, Кенії та Уганді. З 2004 року суахілі є єдиною африканською мовою, яка має статус робочої в Африканському Союзі. Танзанія підтримує ідею роботи над тим, щоб зробити суахілі *lingua franca* в регіоні, сприяючи єднанню народів через формування регіональної спільноти з африканською ідентичністю.

Навіть при значних можливостях для співпраці та зростаючій увазі світових держав до Танзанії, успіхи України у встановленні торговельно-економічних відносин із цією східноафриканською країною, так само як і з іншими країнами континенту, залишаються досить обмеженими. Важливим толчком для розвитку цих відносин був візит українських підприємців до Танзанії у грудні 2016 року, що відбувся в рамках першої торгової місії України за ініціативи Офісу сприяння експорту. Однак, незважаючи на постійне зростання двостороннього товарообігу, який в 2019 році досяг 27,65 млн доларів за даними Державної служби статистики України, український експорт (зернові та олія) та імпорт (тютюн, добрива) залишаються недостатньо різноманітними [92].

Прогнозується перспективний розвиток співпраці з Танзанією, оскільки ця країна проявляє зацікавленість у співпраці з українським бізнесом, зокрема в експорті сільськогосподарської техніки та обладнання. Українські підприємці вже мають успішні приклади виходу на танзанійський ринок, однак існують проблеми, такі як невідомість алгоритмів та відсутність державної підтримки, які обмежують розвиток співпраці та унеможливають повноцінне використання економічного потенціалу Танзанії для українських підприємців.

Танзанія володіє значним потенціалом для українського бізнесу.

Наприклад, існує можливість експорту сільськогосподарської техніки та устаткування для переробки аграрної продукції. Також присутні перспективи для розширення експорту чорних металів, зернових, борошна, хлібопродуктів та м'яса свійської птиці.

Зауважимо, що українські підприємці вже виявили інтерес до танзанійського ринку. Прикладом може слугувати Артем Гудков, який разом з колегами заснував компанію Global Ukrainian Distribution Investment and Trading (GUDIT). Їхні інвестиції та діяльність в Танзанії, спрямовані на постачання харчових продуктів, свідчать про успішний вихід на цей ринок.

Проте, на жаль, середній українець часто асоціює Танзанію виключно з туризмом, і вітчизняні бізнесмени не завжди усвідомлюють потенціал співпраці з цією країною. Брак державної підтримки та відсутність знань щодо алгоритмів виходу на ринок часто стають перешкодою для розвитку відносин з цією швидкозростаючою економікою сходу Африки.

Це може мати негативний вплив, оскільки Танзанія з великим економічним потенціалом залишається для вітчизняного бізнесу і громадян «білою плямою», а можливості співпраці не використовуються на повну міру через невідповідність інформаційних ресурсів та недоліки в системі підтримки.

Перспективи конкурентних переваг в зовнішній торгівлі між Україною та Танзанією можуть включати розвиток обміну сільськогосподарською продукцією, енергетичними ресурсами, а також співпрацю в сфері інфраструктурних проектів. Пошук нових ринків та розширення торговельних зв'язків може сприяти взаємовигідному економічному обміну між країнами.

Україна та Танзанія можуть співпрацювати в області обміну сільськогосподарською продукцією. Наприклад, Україна, яка є однією з найбільших світових експортерів зернових, може постачати зернові Танзанії, в той час як Танзанія може надавати свої сільськогосподарські продукти, такі як кава та чай.

Україна має значний потенціал в сфері виробництва енергії, зокрема

відновлюваної. Обмін досвідом та технологіями в цій області може бути взаємовигідним. Танзанія, в свою чергу, може надати доступ до своїх енергетичних ресурсів, таких як природний газ чи нафта.

Спільні інфраструктурні проекти, такі як будівництво та модернізація транспортних мереж, можуть сприяти зручнішому переміщенню товарів та послуг між країнами. Це може збільшити обсяги торгівлі та підвищити ефективність економічного співробітництва.

Обмін технологічними рішеннями та інноваціями може сприяти розвитку обох країн. Наприклад, спільні науково-дослідницькі проекти у сфері сільського господарства чи відновлювальної енергетики можуть призвести до створення конкурентних переваг.

Отже, успішне партнерство вимагає взаєморозуміння потреб та можливостей обох країн, а також вирішення можливих торговельних бар'єрів та адаптацію до місцевих умов.

3.3. Перспективи розвитку зовнішньоекономічного співробітництва України та Танзанії

Ключовим торговим партнером Танзанії є Індія, основні імпортні товари включають цукор, крохмаль, хлібобулочні вироби, але переважну частину становлять нафтові олії, лікарські засоби, транспортні засоби та труби.

У відношенні до торгівлі між Україною та Танзанією відзначається обмежений обсяг торгівлі продовольством. Соняшникова олія є основним імпортованим продуктом, становлячи 80,5% ринку зі значенням 4,6 млн. дол. США Сушені бобові овочі, такі як горох та квасоля, складають лише 9% ринку, конкуруючи з США та Італією.

Згідно з аналізом [92], цукор, солод та крупи з пшениці визначають структуру попиту в Танзанії. Імпорт цукру до країни оцінюється в 128,3 млн. дол. США, і показує зростання на 22%. Солод імпортується на 21,5 млн. дол. США що є 59% більше, ніж у 2017 році, за рахунок імпорту з Франції та Бельгії. Експорт пшеничної муки з України до Танзанії становить 848,2 тис.

дол. США, а основним постачальником є Туреччина.

Наявний попит враховується разом із митними тарифами, такими як 35% для цукру, 10% для солоду і 25% для круп. Логістичні фактори також важливі, враховуючи віддаленість України від Танзанії. Зазначається, що близько 62% населення Танзанії – християни, 35% – мусульмани. Землі, призначені для сільського господарства, становлять лише 15% общої площі, зробивши країну залежною від імпорту. Фактори, такі як рівень інфляції, доступ до Інтернету та освіченість, важливі при визначенні продукції для експорту до Танзанії.

Важливою є наступна інформація:

Райффайзен Банк розпочав видавати фінансові гарантії українським виробничим компаніям, які мають намір постачати продукцію з-за кордону в інші країни. Це інструмент дозволяє скоротити час і витрати на логістику, знизити витрати на сировину та розширити міжнародний присутній український бізнес на глобальному рівні. Валюта від продажу товарів надходить в Україну, де сплачуються податки.

Райффайзен Банк надав компанії AVA GROUP фінансові гарантії для поставок продукції з Бельгії до Танзанії на суму близько 830 тис. євро. Це дозволило українській компанії уникнути використання власних обігових коштів для оплати авансів та забезпечити упевненість бельгійського підрядника у повній оплаті після виготовлення та поставки продукції, не зважаючи на ризики, пов'язані із ситуацією в Україні.

AVA GROUP, стикаючись із труднощами логістики та ризиками у воєнний час, розмістила замовлення на виготовлення напівфабрикатів для комбікормів у Бельгії та транспортувала їх безпосередньо до Танзанії, обходячи територію України. У Танзанії здійснюється виробництво кінцевого продукту для місцевого ринку та інших країн Африки.

Цей підхід дозволив скоротити тривалість логістичного маршруту, зменшити витрати на доставку та здешевити закупівлю компонентів для комбікормів. Враховуючи високу маржинальність у сегментах продовольства та наявність вільних ніш, експансія на ринок Африки визначена як

перспективна можливість для українського бізнесу.

Послугу з гарантування імпорту товару, який не ввозиться на територію України, можуть використовувати інші компанії, які виробляють товар в одній частині світу та постачають його в іншу, незалежно від географічного розташування, включаючи Європу, Азію, Африку, Латинську та Північну Америку [82].

Таким чином, Райффайзен Банк видав перші фінансові гарантії компанії AVA Group для постачання української продукції до Африки, яка виготовляється на її заводах у Євросоюзі. AVA Group володіє двома заводами в Україні, займається виробництвом комбікормів та розвиває міжнародну feedtech-компанію. У Танзанії вона має кормовий бізнес, де зберігається й виробляється кінцевий продукт для ринків Африки. У зв'язку з ускладненням логістики під час війни, компанія розмістила замовлення в Бельгії для виробництва напівфабрикатів безпосередньо для Танзанії, обходячи Україну [109].

Потенціал розвитку зовнішньоекономічного співробітництва між Україною та Танзанією полягає у розширенні торговельних зв'язків, спільних інвестиціях та науково-технічній співпраці. Взаємовигідні угоди та обмін досвідом можуть сприяти розвитку обох країн.

Зокрема, розвиток сільськогосподарського сектору та енергетики може стати ключовим напрямком співпраці. Обмін технологіями та ноу-хау у сфері сільського господарства може покращити виробництво та допомогти вирішувати проблеми харчової безпеки.

Також важливим є розвиток логістики та транспортної інфраструктури для полегшення обміну товарами між країнами. Укладання взаємовигідних торговельних угод та створення сприятливого інвестиційного клімату можуть прискорити економічний зріст обох країн.

Окрім того, співпраця в галузі освіти та культури може сприяти підвищенню взаємопорозуміння та створенню позитивного образу обох країн.

Таблиця 3.2

**SWOT-аналіз перспектив торговельно-економічних відносин
між Україною та Танзанією:**

Сильні сторони:	Слабкі сторони:
<p>1. Географічне положення України: розташування в центральній частині Європи може сприяти легшому доступу до східно-африканських ринків черкз Танзанію, яка має стратегічне морське положення.</p> <p>2. Сировинні ресурси України: значна кількість сільськогосподарської та промислової продукції може стати цікавою для танзанійського ринку.</p>	<p>1. Обмежена інфраструктура: нестабільність інфраструктури та транспортних мереж в Україні може ускладнити ефективну торгівлю з Танзанією.</p> <p>2. Відсутність економічних угод: відсутність формальних торговельних угод може обмежувати обсяги торгівлі та інвестицій між країнами.</p>
Можливості:	Загрози:
<p>1. Розширення торговельних зв'язків: Україна може використати своє географічне положення для розширення експортних можливостей через Танзанію на ринки Африки.</p> <p>2. Обмін технологіями: взаємний обмін технологіями та досвідом у різних галузях може стати основою для плідної співпраці.</p>	<p>1. Геополітичні чинники: нестабільність у світі та геополітичні конфлікти можуть впливати на стабільність та безпеку торговельних відносин.</p> <p>2. Конкуренція інших країн: інші країни можуть конкурувати з Україною в Танзанії, представляючи власні економічні і торговельні пропозиції.</p>

Джерело: складено автором

Висновки зі SWOT-аналізу (табл.3.2) вказують на те, що географічне положення та ресурси України створюють потенціал для розвитку торговельно-економічних відносин з Танзанією. Проте, слабкі сторони, такі як обмежена інфраструктура та відсутність угод, потребують уваги. Розширення торговельних зв'язків та обмін технологіями можуть бути ключовими стратегіями для подолання викликів і використання можливостей, при цьому слід враховувати геополітичні ризики та конкуренцію з інших країн.

Враховуючи SWOT-аналіз та аналізуючи основні аспекти перспектив розвитку зовнішньоекономічної співпраці між Україною та Танзанією, пропонуємо Стратегічне планування та удосконалення торговельно-економічних відносин між Україною та Танзанією (додаток Б).

Зазначений стратегічний план має на меті підвищити ефективність та стабільність економічної взаємодії між Україною та Танзанією, створюючи сприятливі умови для зростання обсягів торгівлі товарами та послугами.

Громадські та дипломатичні організації грають важливу роль у формуванні та реалізації зовнішньополітичної позиції Танзанії. Вони забезпечують залучення її громадськості до дискусії щодо важливих питань міжнародних відносин, їх обговорення, а також сприяють встановленню та розвитку дипломатичних стосунків з іншими країнами [26, с. 35].

Отже, у Танзанії існує багато різноманітних громадських та дипломатичних організацій, які працюють у сфері аналізу зовнішньої політики країни. Наприклад, це такі організації, як: Танзанійський інститут міжнародних відносин (The Tanzanian Institute of International Relations), Танзанійський Інститут для Стратегічних Досліджень (The Tanzania Institute for Strategic Studies), Танзанійське товариство міжнародних відносин (The Tanzanian Society of International Relations) та інші, здійснюють дослідження у галузі міжнародних відносин, проводять конференції та семінари для обговорення актуальних питань зовнішньої політики Танзанії, сприяють її взаємодії з представниками інших країн тощо. Також в Танзанії діють дипломатичні організації інших держав, такі як: Посольство США, Посольство Великої Британії, Посольство Франції та ін., які забезпечують збільшення обсягів торгівлі та економічного співробітництва Танзанії з цими країнами, а також розвиток їх культурних та освітніх зв'язків [39].

Висновки до третього розділу

Отже, Танзанія – одна з найбільш розвинених економік Сх. Африки з великим потенціалом для розвитку. Він спирається на те, що ця країна має різноманітні економічні ресурси, включаючи сільське господарство, гірничі промисловість, туризм, рибне господарство та інші. Танзанія має багато партнерів у зовнішній торгівлі, зокрема, Китай, Індія, ЄС, США та країни Африканського союзу. Ці партнерства сприяють розвитку торгівлі, інфраструктури, енергетики та інших галузей в Танзанії. Тому курс зовнішньої політики Танзанії визначається в основному її економічними і політичними інтересами. Країна знаходиться у пошуку нових ринків та інвестиційних

можливостей, і для цього активно розвиває свої зовнішні торговельні відносини та співпрацює з різними країнами та регіональними організаціями.

Розвиток економіки та зовнішньої торгівлі Танзанії – один з основних чинників формування її курсу зовнішньої політики. Країна активно співпрацює з різними партнерами та регіональними організаціями, щоб забезпечити свій економічний та політичний розвиток.

ВИСНОВКИ

В ході дослідження було зроблено наступні висновки:

1. Основні поняття торговельно-економічних відносин включають торгівлю товарами і послугами, інвестиції, тарифи, квоти та інші регулюючі механізми. У міжнародних відносинах ключовими елементами є дипломатія, міжнародні угоди, санкції та співпраця між країнами. Позуміння цих понять є важливим для ефективного управління економічними та торговельними процесами на світовому рівні.

2. Міжнародну торгівлю регулюють різні механізми, включаючи міжнародні угоди, митні тарифи та норми, а також організації, які сприяють співпраці між країнами. Важливо враховувати, що регулювання може впливати на економічний розвиток, конкурентоспроможність та зовнішньоекономічні відносини країн. Методика дослідження торговельно-економічних відносин між країнами може включати аналіз зовнішньоекономічних показників, торговельного обороту, вивчення тарифів та бар'єрів, аналіз конкуренції та оцінку впливу економічних політик на міжнародну торгівлю.

3. Співробітництво України з країнами Африки, зокрема Танзанією, є перспективним напрямком для розширення зовнішньоекономічних зв'язків. Взаємовигідність у сферах торгівлі, енергетики та технічного співробітництва може сприяти економічному зростанню обох країн. Однак успішне партнерство вимагає врахування культурних та економічних особливостей, а також вдосконалення дипломатичних зусиль для підтримки спільних інтересів.

4. Аналіз розвитку торговельних та інвестиційних зв'язків між Україною та Танзанією привів нас до висновку, що на даний момент торговельні та інвестиційні зв'язки між Україною та Танзанією є обмеженими. Для подальшого розвитку співпраці може бути корисно вивчити можливості для

збільшення торгівлі та інвестицій через встановлення більш тісних економічних відносин і сприяння взаємовигідним угодам.

5. Зовнішньополітична співпраця України та Танзанії в економічній сфері може призвести до взаємних економічних переваг, сприяти обміну технологіями та ринками. Важливо розвивати діалог та поглиблювати економічне партнерство для спільного процвітання обох країн.

6. Потенціал розвитку зовнішньоекономічного співробітництва між Україною та Танзанією може бути збільшений шляхом вдосконалення торговельних відносин, сприяння інвестиційному клімату та обміну досвідом у різних сферах. Акцент на розвиток виробництва та інновацій може сприяти створенню взаємовигідних партнерств та ефективному обміну товарами та послугами. Оцінювання конкурентних переваг між Україною та Танзанією у зовнішній торгівлі включає аналіз таких факторів, як географічне положення, економічні показники, тарифи та торгові угоди. Потенційні переваги можуть впливати з розвитку виробництва, технологічного потенціалу та ресурсів.

7. Висновки, отримані з SWOT-аналізу, свідчать про те, що географічне положення та ресурси України створюють потенціал для розвитку торговельно-економічних зв'язків з Танзанією. Однак слабкі сторони, такі як обмежена інфраструктура та відсутність угод, потребують уваги. Розширення торговельних взаємозв'язків та обмін технологіями можуть бути стратегіями для подолання викликів та використання можливостей, при цьому слід враховувати геополітичні ризики та конкуренцію з інших країн.

8. Перспективи розвитку зовнішньоекономічного співробітництва між Україною та Танзанією можуть бути обумовлені рядом факторів, таких як розширення торговельних взаємовідносин, взаємовигідні інвестиції та спільні проекти. Важливо розвивати дипломатичні та економічні зв'язки для створення стабільної основи співпраці. Також важливо активно впроваджувати ефективні механізми комунікації та вирішувати можливі торговельні або економічні виклики спільно.

Таким чином, аналіз торговельно-економічних відносин України та

Танзанії вказує на обмежені торгівельні та інвестиційні зв'язки, але підкреслює потенціал для розвитку співпраці через встановлення ефективних економічних відносин та підтримку взаємовигідних угод. Розвиток зовнішньоекономічного співробітництва вимагає уваги до культурних, економічних та дипломатичних аспектів для досягнення спільних інтересів та процвітання обох країн.

9. Стратегічне планування для покращення торговельно-економічних відносин між Україною та Танзанією включає в себе декілька ключових напрямків. Спрямованість на диверсифікацію експорту через розширення асортименту, технологічний обмін для підвищення ефективності та впровадження інновацій, а також розвиток торгівлі послугами, зокрема туризму і транспорту, визначаються як стратегічні кроки.

Заходи щодо прозорості та регуляції, включаючи удосконалення торговельних правил, спрямовані на зменшення адміністративних бар'єрів. Розвиток стратегічного партнерства в економіці та торгівлі є важливим для зміцнення взаємовигідних відносин та підтримки економічного зростання обох країн.

Окремий акцент робиться на підтримці малих та середніх підприємств через розробку програм та ініціатив для їх участі у міжнародній торгівлі, сприяючи тим самим їхньому зростанню та створенню нових робочих місць.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алавердян Л.М., Романенко О.В. Сучасні реалії та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України з іншими країнами світу. Ефективна економіка. 2019. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7005>.
2. Алієва-Барановська В. М. Глобальний бізнес : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2013. 560 с.
3. Амеліна І.В. Попова Т.Л., Владимиров С.В. Міжнародні економічні відносини. К.: Центр учбової літератури, 2013. 256 с.
4. Архієреєв С.І. Глобальна економіка: Навч. посіб. [для студ. зі спеціальн. “Економіка” “Маркетинг” “Облік і оподаткування”] / С.І.Архієреєв, Н.М. Волоснікова, Н.Н. Губанова, С.О. Климова та інш.; за ред. С.І. Архієреєва. Харків: НТУ “ХПІ”, 2018. 192 с.
5. Архієреєв С.І., Волоснікова Н.М., Климова С.О. Міжнародна економіка і міжнародні економічні відносини: навчальний посібник / за ред. проф. Архієреєва С.І. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 234 с.
6. Африка буде в центрі уваги Ради експортерів та інвесторів при МЗС – Кулеба / Інтерфакс-Україна. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/political/664576.html>
7. Бабій Л. Конкуренція у міжнародному бізнесі : навч. посіб. Київ : Університет економіки та права «КРОК», 2010. 152 с.
8. Бестужева В. С. Міжнародна економічна діяльність України: навч. посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. 268 с.
9. Близький Схід і Північна Африка як сфера інтересів України : аналіт. доп. / за ред. О. В. Литвиненка. Київ : НІСД, 2020. 85 с.
10. Богацька Н.М. Аналіз розвитку зовнішньоторговельної діяльності України та можливості її покращення / Н.М.Богацька // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Вип.18. – С.24-27. URL:

<http://globalnational.in.ua/archive/18-2017/7.pdf>

11. Бондар Ю.А., Легінькова Н.І. Основні фактори структурних зрушень міжнародної торгівлі послугами в умовах розвитку світового господарства. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2016. № 4. С. 19-24.
12. Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини : підручник / С. Я. Боринець. – вид 5-те, переробл. і допов. – К. : Знання, 2008. – 582 с.
13. Босак А. О., Григор'єв О. Ю., Малиновський Ю. В., Далик В. П. Міжнародна економіка та міжнародні економічні відносини: навчальний посібник. Львів: Міські інформаційні системи, 2018. 364 с.
14. Бочан І. О. Глобальна економіка: Підручник. Київ: Знання, 2017. 403 с.
15. Будзяк В., Будзяк О. Зерновий експорт України. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2020. №4, С. 90–102.
16. Ватаманюк Г.В. Економічна теорія: макро- та мікроекономіка: // З.В. Ватаманюк, С.М. Панчишин та ін. /Навч. посіб. К.:Видавничий дім “Альтернативи”, 2013.
17. Вергун В.А., Ступницький О.І. Контролінг у системі міжнародного бізнесу: навчальний посібник/ МОН України, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2011. 319 с.
18. Відкрити Африку. Нові ринки для українського експорту. Український тиждень. URL: <https://tyzhden.ua/Economics/169033>.
19. Герасимчук В.Г., Войтко С.В. Міжнародна економіка. – К.: Вид-во «Знання», 2010. – 264 с.
20. Гіл, Чарльз. Міжнародний бізнес. Конкуренція на глобальному ринку. – К.: Основи, 2001. – 648с.
21. Голинський Ю. О. Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності та його удосконалення / Ю. О.

Голинський, А. В. Павелчак // Молодий вчений. – 2018. – № 10(2). – С. 749-752. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_10%282%29__82.

22. Григорова-Беренда Л. І. Теорія і практика зовнішньої торгівлі : навчальний посібник / Л. І. Григорова-Беренда, М. В. Шуба. – Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2016. – 136 с. URL:<http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/12492/2/УчебнПособВнешнТорг%28чистой%20макет%29.pdf>

23. Гусєва Н. В., Кулєшова Г. О., Ключко Л. В. Зовнішньоекономічні зв'язки України : навч.-метод. посіб. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 188 с.

24. Дубницький В.І. Глобальна економіка: навч. посіб. для студ. /В.І.Дубницький, Н.М.Чуприна, І.П.Ганжела. Дніпропетровськ: АкцентПП,2015. 587 с.

25. Ерман Г. Недооцінена. Як Африка може врятувати майбутнє України // BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-52988666>

26. Ерман Г. Сонце сходить над Африкою: як цей континент може врятувати економіку України. BBC. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features44941330>.

27. Забезпечення економічних інтересів України у відносинах з країнами Субсахарської Африки URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/202109/analytrep_16_2021.pdf

28. Завидівська О. І. Опорний конспект лекцій з навчальної дисципліни «Міжнародні економічні відносини». Львів: Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, 2020. 83 с.

29. Залізнюк В. П. Вплив української економіки на розвиток торговельних відносин і співробітництва між країнами Африки. Економічний вісник. 2022. №2, С. 62–68.

30. Зінчук Т.О., Ковалбчук О.Д., Куцмус Н.М. Міжнародні економічні

відносини та зовнішньоекономічна діяльність. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2017. 512 с.

31. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (2017–2019). Київ: Інститут історії України, 2020. 310 с.

32. Зовнішня торгівля України з окремими країнами (тисяч доларів США). Державна фіскальна служба України. URL: <http://sfs.gov.ua/ms/fl>.

33. Економічна теорія: Підручник / За ред.. В.М. Тарасевича. Київ: Центр навчальної літератури, 2010. 660 с.

34. Економічна теорія. Макро- та мікроекономіка / За ред. З. Ватаманюка та С. Панчишина. К.: Альтернативи, 2012.

35. Економічні та безпекові перспективи для України на Африканському континенті. URL: <https://bintel.org.ua/publication/regions/afrika/novastrategiya-stosovno-afriki/>

36. Експорт до Африки: можливості і перешкоди. URL: <https://propozitsiya.com/ua/eksport-do-afriki-mozhливosti-i-pereshkodi>

37. Європейська дипломатія у XXI столітті: науково-практичний круглий стіл (5; 2022; Харків): В Рєзніков, Д Миколенко, В Солових - 2023

38. ІНКОТЕРМС'2010. Офіційні правила тлумачення торговельних термінів Міжнародної торгової URL: <http://jimex.kg/d/507991/d/incoterms-2010.pdf/>.

39. Климова С.О. Соціальні аспекти глобалізації / С.О. Климова // Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції 16 листопада 2016 року «Духовно-моральні основи та відповідальність особистості у долі людської цивілізації». –Харків, НТУ «ХП», 2017. –Випуск 47 (51), т.1. С. 153-161.

40. Козак Ю. Г., Заєць М. А. Міжнародні економічні відносини. Навч. посібник. – Одеса – «ТОВ. ПЛУТОН», 2016. – 352 с.

41. Козак Ю. Г., Спорек Т., Заєць М. А. Міжнародні економічні відносини: запитання та відповіді : навч. посіб. Київ : Центр учбової

літератури, 2017. 332 с.

42. Козак Ю. Г., Ковалевський Ю. В. Економіка зарубіжних країн: Навч. посібник. Видання 4-е, перероб. та доп. – Київ: «Центр учбової літератури», 2013. 292 с.

43. Коляда О.В., Городнича К.В. Сучасний стан співпраці України з країнами Африки у сфері зовнішньої торгівлі товарами та прогноз на майбутні роки. Інфраструктура ринку. 2021. Випуск 55. С. 15-20.

44. Костина К.В. Система регулювання торгівлі послугами на глобальному рівні / К.В. Костина // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2015. – №1. – С. 41-47.

45. Кучик О. С., Заяць О.С. Зовнішня політика України : навч. посіб. Київ : Знання, 2010. 572 с.

46. Лановик Б. Д., Матисякевич З. М., Матейко Р. М. Економічна історія України і світу: підручник / за ред.. Б.Д. Лановика. – К.: Вікар, 2005.

47. Геннадій Латій. Зона вільної торгівлі з Єгиптом могла стати хабом для заходження на ринки Африки. УКРІНФОРМ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2296373-gennadij-latijposol-ukraini-v-egipti.html>.

48. Макогон Ю. В., Жарнікова А. І. Міжнародна торговельна політика України в умовах глобалізації та військово-політичного протистояння на сході країни // Економічний вісник національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – № 14. – 2017.

49. Мислицька А. Співпраця країн Африки з Україною у сфері продовольства: загальний огляд. Київ: Центр досліджень продовольства та землекористування при Київській школі економіки, 2023. 5 с.

50. Міжнародна економіка: Практикум. Навчальний посібник / Старостіна А.О., Каніщенко О.Л., Софіщенко І.Я. та ін. / За заг. ред. проф.Старостіної А.О.К.: НВП «Інтерсервіс», 2015. 416 с.

51. Міжнародна економіка : навч. посіб. / Білоцерківець В. В. [та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Задой та д-ра екон. наук, проф. В. М.

Тарасевича ; Дніпропетр. ун-т економіки та права. – Д. : Вид-во ДУЕП, 2010. – 339 с.

52. Міжнародна економіка та міжнародні економічні відносини : навч. посібник / Т.В. Шталь [та ін.]. – Харків : «Видавництво «Форт», 2015. – 364 с.

53. Міжнародна торгівля: підручник/ [За ред. Козака Ю.Г., Спорека Т., Молендовського Е.]. Видання 5-те, перероб. та доп. Київ-Катовіце-Краков: Центр учбової літератури, 2015. 272 с.

54. Міжнародні економічні відносини / за ред. Ю.Г. Козака, М.А. Зайця. Одеса: «ТОВ ПЛУТОН», 2016. 352 с.

55. Міжнародні економічні відносини: підручник / за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 464 с.

56. Міжнародні економічні відносини та менеджмент в умовах посилення глобалізаційних процесів: навч. посіб. / за ред. С.М. Шкарлета, М.П. Бутка. К.: Центр учбової літератури, 2016. 527 с.

57. Міжнародні неурядові організації: Нав. посібник / За заг. ред. В. В. Балабіна. – Київ: Інфодрук, 2008. 118 с.

58. Міжнародні організації. Кредитно-модульний курс. Навч. посіб. / За ред. Козака Ю. Г. Київ: ЦУЛ, 2017. 344 с.

59. Міжнародні стратегії економічного розвитку / За ред. Козака Ю.Г. Київ: ЦНЛ, 2009. 219 с.

60. Міжнародні фінанси: навч. посіб. / За ред. І.І. Дяконова, Київ:ЦУЛ, 2013. 548с.

61. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.

62. Мішин О. Африка як пріоритетний напрям зовнішньої політики України. Україна дипломатична. 2021. №21, С. 651–668.

63. Моделювання міжнародних відносин: Навч. посіб. / Р.В. Вовк. – К.: Знання, 2012. – 246 с.

64. Набок І.І. Світовий ринок продовольства: стан розвитку та чинники продовольчої безпеки/ І.І. Набок, М.С. Рогач // Інфраструктура ринку: електронний науково-практичний журнал, 2019. – Вип. 5. – С.3-9.
65. Основи економічної теорії: Підручник / За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л.С. Шевченко. Х.: Право, 2008. 448 с.
66. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
67. Офіційний сайт Міністерства Економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/>
68. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua>.
69. Організація об'єднаних націй (ООН). Статистика. URL: <https://www.un.org/development/desa/ru/key-issues/statistics.html>
70. Павленко І.І., Варяниченко О.В., Навроцька Н.А. Міжнародна торгівля та інвестиції: навч. посіб. К: Центр учбової літератури, 2012. 256с.
71. Олексій Павленко: Африка – перспективний ринок для експорту української агропродукції / Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/ua/news/oleksiy-pavlenko-afrika-perspektivniy-rinok-dlya-eksportu-ukrainskoj-agroproduksii>
72. Патица Н.І., Мартинюк О.В., Кучеренко Д.Г. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2014. 560 с.
73. Пахомов С. Ю. Глобальна конкуренція:нові явища, тенденції та чинники розвитку: Монографія. Київ: КНЕУ, 2008. 223 с.
74. Передрій О. Міжнародні економічні відносини: Навчальний посібник / Олександр Передрій; М-во освіти і нуки України, Закарпатський держ. ун-т. – К.: Центр навчальної літератури, 2016. – 273 с.
75. Перспективи розвитку співпраці між Україною та країнами Африки обговорено на засіданні парламентського «круглого столу» / Інформаційне управління Апарату Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/136793.html>

76. Писаренко С. М., Українець Л. А. Економіка і зовнішньоекономічні зв'язки України : підручник. К.: Знання, 2015. 398 с.
77. Пічкурова З.В. Ризики та загрози війни в Україні для світової економіки // Трансформація національної, закордонної моделей економічного розвитку та законодавства в умовах воєнного часу: матеріали III міжнародної науково-практичної конференції (27-29 червня 2022 року, м. Луцьк). – Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. – 311-314.
78. Політичні відносини України з Об'єднаною Республікою Танзанія. URL: <https://kenya.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/politichni-vidnosini/5543-politichni-vidnosini>
79. Постанова ВРУ «Про основні напрями зовнішньої політики» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12#Text>
80. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/959-12/page/>.
81. Прокопчук А. В. Міжнародні торговельно-економічні конфлікти: сутність, природа і класифікація. Актуальні проблеми економіки. 2008. № 4. С. 35- 48.
82. Прокоп'єва А.А. Особливості правового регулювання міжнародної торгівлі в рамках ГАТТ/СОТ/ А.А. Прокоп'єва // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2019.– №2. – С. 92-98.
83. Протекціонізм і лібералізм у процесі глобалізації світової економіки (Питання теорії і методології) ОА Довгаль - Х.: Вид-во НУА, 2004
84. Райф прогарантував українському бізнесу експорт з ЄС до Африки. URL: <https://finclub.net/ua/news/raif-proharantuvav-ukrainskomu-biznesu-eksport-z-yes-do-afryky.html>
85. Рибак І., Бабінська О. Місце України в системі міжнародної торгівлі. ЛОГОС. Мистецтво наукової думки. 2020. №9. С. 13-16. DOI: <https://doi.org/10.36074/2617-7064.09.002>.

86. Рокоча В.В. Міжнародна торговельна діяльність: підручник / В.В. Рокоча, В.Г. Алькема. В.І. Терехов, Б.М. Одягайло [та ін.], за наук. ред. В.В. Рокочої. – К. : Університет економіки та права «КРОК», 2018. – 698 с. URL:https://library.krok.edu.ua/media/library/category/pidruchniki/rokocha_0004.pdf
87. Савельєв Є. Міжнародна економіка: теорія міжнародної торгівлі і фінансів: Підручник для магістрантів з міжнарод. економіки і держ. служби / Євген Савельєв; За ред. Олександра Устенка. – Тернопіль: Економічна думка, 2012. – 495 с.
88. Сагайдак О., Сардачук П.Д. Україна в двосторонніх міжнародних відносинах. Київ. 2006. 226 с.
89. Салах Г. Україно-африканські відносини: післякризове відновлення та перспективи економічного партнерства // Вісник економіки, транспорту і промисловості. № 39. С. 35–39.
90. Світова економіка : підручник / за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. 268 с.
91. Семенов Г. А., Панкова М.О., Семенов А.Г. Міжнародні економічні відносини: аналіз стану, реалії і проблеми: Навчальний посібник.– Видання друге, перероблене і доповнене. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 232 с.
92. Статистичні дані про обсяги зовнішньої торгівлі. Офіційний сайт Eurostats. URL: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>
93. Стратегія зовнішньополітичної діяльності України: Указ Президента України від 26.08.2021 № 448/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>
94. Торговельно-економічне співробітництво України з Об'єднаною Республікою Танзанія. URL: <https://kenya.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/288-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-kenijeju/5544-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo>
95. Федун І. Л., Олейніков Ю. О., Степічева О. В. Торговельне

співробітництво України з країнами Північної Африки. Економіка та суспільство. 2022. №46, С. 1–8.

96. Філіпенко А.С. Міжнародні економічні відносини: історія. – К.: «Либідь», 2006. – 384с.

97. Фомішин С.В. Світове господарство і міжнародні економічні відносини: Навчальний посібник. Херсон.: ХНТУ, 2016. – 480 с.

98. Указ Президента України «Про закордонні дипломатичні установи України URL: <https://www.president.gov.ua/documents/992021-37357>

99. Указ Президента України «Про стратегію національної безпеки України» URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070>

100. Україна зацікавлена у розвитку торговельно-економічних відносин з ПАР – Качка / Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3232175-ukraina-zacikavlena-u-rozvitku-torgovelnoeconomic-nih-vidnosin-z-par-kacka.htm>

101. Україна і Єгипет активізують торговельно-економічне співробітництво / Урядовий портал. URL: http://old.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=243893479&cat_id=248438969

102. Український експорт до Африки – дані BBC. Nachasi. URL: <https://nachasi.com/2018/08/05/ukrayinskyj-eksport-tovariv-do-afryky/>.

103. Ушакова Н.Г., Долінова І.І. Соціально – економічні типи країн. – К.–2004. – 346 с.

104. Черемісіна С.Г. Стан та перспективи розвитку експорту зернових культур з України до країн Африки. Економіка АПК. 2021. № 3. С. 33-43.

105. Черницька Т. Регіональні виміри міжнародного науково-технічного співробітництва. Міжнародна економічна політика. 2013. № 1 (18). С. 105-127.

106. Шаров О. М. Економічна дипломатія: основи, проблеми та перспективи : монографія / О. М. Шаров ; Національний інститут

стратегічних досліджень. – Київ НІСД, 2019. – 560 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/201912/sharov_monografiya_ekonom_dyp_lomatiya_print_new.pdf.

107. Шевчук В.О. Міжнародна економіка: теорія і практика: підручник / В.О. Шевчук. – К. : Знання, 2008. – 663 с.

108. Шиманська К. В., Хімач К. Ю. Стан та перспективи зовнішньої торгівлі України з країнами Північної Африки // Розвиток міжнародної торгівлі в умовах глобальних економічних дисбалансів, 11 квітня 2019 р.: матеріали виступів. Житомир, 2019. С. 262–267.

109. Школа І.М. Міжнародні економічні відносини : підручник для студ. вищ. навч. закл. / М.Школа, В.М. Козменко, О.В. Бабінська ; Чернів. торг.-екон. ін-т Київ. над. торг.- екон. ун-ту. – вид 2-ге., переробл. і допов. – Чернівці : КнигиХХІ, 2007. – 544 с.

110. Янишин Я.С., Булик О.Б., Зеліско Н.Б. Міжнародна економічна діяльність України. Львів: Ліга-Прес, 2014. 340с.

111. AVA GROUP виробляє напівфабрикати комбікормів у ЄС й експортує до Танзанії. URL: http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/ava_group_viroblyae_napivfabrikati_kombikormiv_u_es_y_eksportue_do_tanzanii

112. Dar es Salam and Central coast sea ports. Tanzania port authority. URL: <https://www.ports.go.tz/index.php/en/dar-es-salaam-port>.

113. Global Trade Alert. – URL: <https://www.globaltradealert.org>

114. Gold. Tanzania invest. URL: <https://www.tanzaniainvest.com/gold>

115. How Tanzania can break the chain of poverty. The Citizen. 19 January 2023. URL: <https://www.thecitizen.co.tz/tanzania/news/national/how-tanzania-can-break-the-chains-of-poverty-4091722>.

116. Rich Natural resource. Tanzania Investment Centre. URL: <https://www.tic.go.tz/pages/rich-natural-resource>.

117. Tanzania among top food exporters in Africa, says BOT. The Citizen. 19 March 2023. URL: <https://www.thecitizen.co.tz/>

tanzania/news/national/tanzania-among-top-food-exporters-in-africa-says-bot-4163674.

118. Tanzania. Country Data. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/countries/tanzania>.

119. Tanzania: 2023 Index of economic freedom. Heritage. 2023. URL: <https://www.heritage.org/index/country/tanzania>.

120. Tanzania invites investors in grape farming, wine production. Further Africa. 14 September 2022. URL: <https://furtherafrica.com/2022/09/14/tanzania-invites-investors-in-grape-farming-wine-production/>.

121. Tanzania. Properties inscribed on World Heritage list. URL: <https://whc.unesco.org/en/statesparties/tz>.

122. Victor Petrenko, Bogdan Grechanyk, Tetiana Ostapenko та інші. Innovative development of national economies: collective monograph. – Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 2022. – 158 p.

123. World Trade Organization. URL : <https://www.wto.org/>

ДОДАТКИ

Додаток А

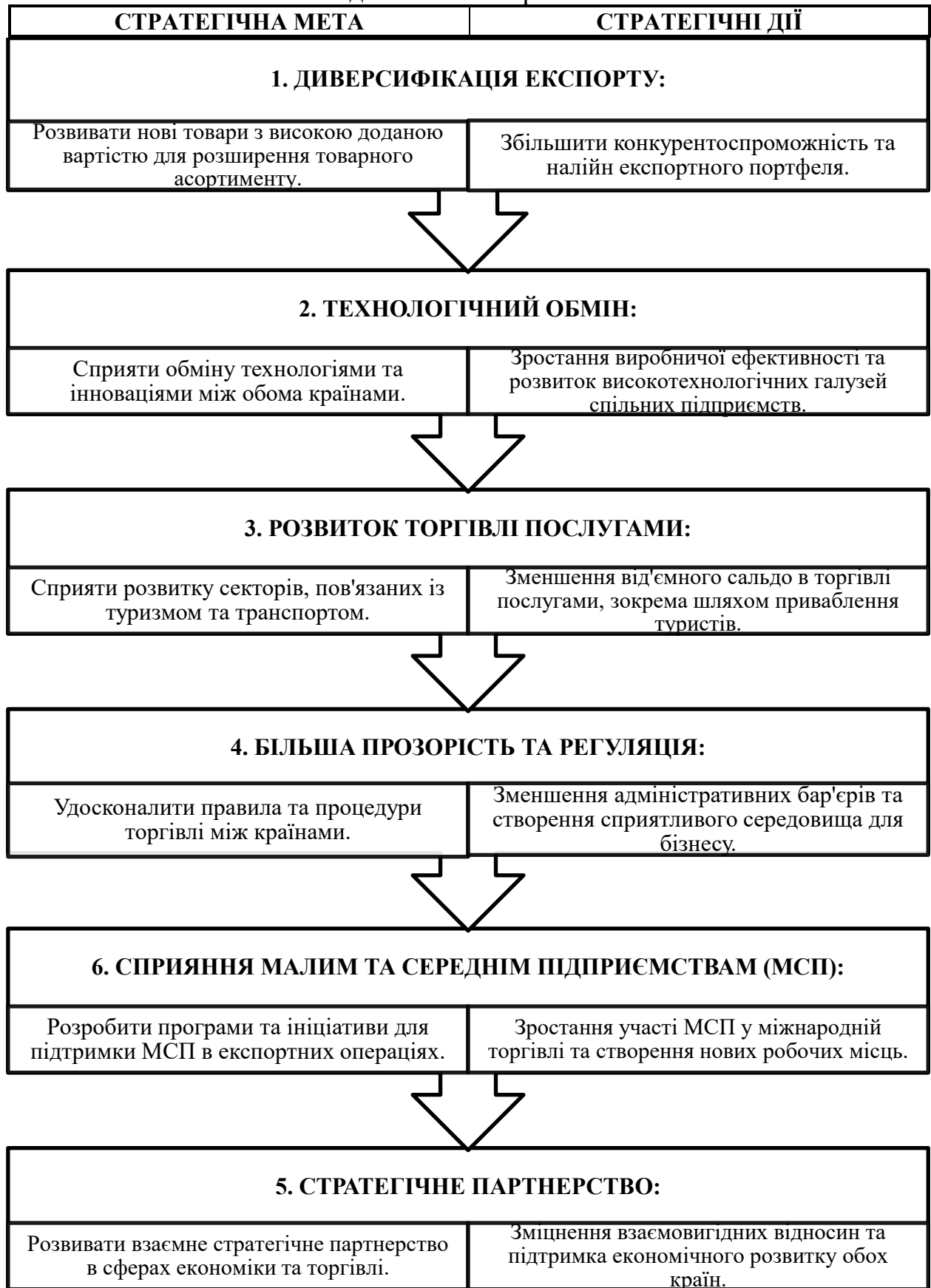
Динаміка експорту пшениці з України до країн Африки, 2015-2020 рр.

Країна	2015 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	Обсяг, тис. т	Вар- тість, млн дол. США	Обсяг, тис. т	Вар- тість, млн дол. США	Обсяг, тис. т	Вар- тість, млн дол. США	Обсяг, тис. т	Вар- тість, млн дол. США	Обсяг, тис. т	Вар- тість, млн дол. США
Алжир	106,3	16,8	87,7	12,4	23,6	3,7	34,8	5,6	5,4	1,4
Джибуті	351,9	58,1	36,5	6,0	169,6	30,2	164,1	29,5	17,1	4,1
Єгипет	1803,1	310,9	2658,8	438,2	1396,3	261,1	3538,0	664,4	3075,2	610,8
Ефіопія	128,3	20,7	87,3	14,0	-	-	344,4	61,2	175,0	39,0
Кенія	135,1	23,6	280,2	46,7	238,8	45,1	308,4	56,3	84,4	16,8
Лівія	147,1	25,0	253,6	41,9	637,8	121,9	697,7	129,6	546,4	108,9
Мавританія	106,2	17,4	311,8	49,8	30,95	5,6	170,4	29,2	126,1	25,7
Марокко	482,5	80,6	619,3	100,8	1385,2	259,3	905,0	174,8	956,5	197,0
Мозамбік	38,7	9,2	7,5	1,2	44,0	8,5	29,9	5,4	103,5	21,2
Нігерія	-	-	107,2	17,1	89,43	18,0	294,8	50,6	-	-

Південна Африка	243,5	48,3	142,3	22,9	65,9	12,1	96,7	17,4	60,0	11,6
Судан	35,5	5,8	115,1	18,2	91,68	16,1	160,1	31,6	109,5	23,9
Туніс	618,3	105,9	818,1	132,3	1026,6	189,7	1017,2	195,5	984,0	194,4
Усього за країнами	4196,5	722,3	5525,4	901,5	5199,8	971,3	7761,5	1451,1	6243,1	1254,8
Загальний експорт	13451,8	2238,4	17312,7	2759,6	16373,4	3004,5	20022,1	3658,0	18059,8	3595,5
Питома вага Африки у загальному експорті, %	31,2	32,3	31,9	32,7	31,8	32,3	38,8	39,7	34,6	34,9

Джерело: [67].

Модель стратегічного планування задля удосконалення торговельно-економічних відносин між Україною та Танзанією

Джерело: складено автором